A PROJECT OF
BAIS HAVAAD
HALACHA CENTER

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

שכירות פועלים

PART IV

לע"נ

ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל | האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל | האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה

DEDICATED BY MR. AND MRS. AVIGDOR FRIED

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

Compiled by the Bais HaVaad Halacha Center.

Project Editor: Rav Baruch Fried, Dayan at Bais HaVaad

For additional copies of this Kuntras, to sign up for Yorucha, or to obtain the Yorucha supplements (see back of booklet):

BAIS HAVAAD
HALACHA CENTER

105 RIVER AVENUE, SUITE #301
LAKEWOOD, NJ 08701
1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412
WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA
YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG

BAIS HAVAAD DIVISIONS

- Business Halacha Services
- Bais Din & Dispute Resolution
- Zichron Gershon Kollel for Dayanus
- Medical Halacha Center
- Kehilla & Bais Din Primacy Initiative
- Halachic Awareness & Education

תוכן העניינים

שכירות פועלים - חלק א'

- חזרה מהסכם לפני ביצוע המלאכה - תרעומת 6
- מדת חסידות, ומחוסר אמנה 10
- האיסור לחזור כשגורם הפסד, ואם אירע אונס 15
- חזרה כשיש קנין או חוזה (contract) 18

שכירות פועלים - חלק ב'

- בעה"ב שחזר וגרם הפסד לפועל 26
- דין חזרת פועל וקבלן 35
- חזרה בדבר האבוד 41

שכירות פועלים - חלק ג'

- דיני פועלים בחנם (volunteers) 50
- לשכור פועלים ישראלים 53
- מצוה לקנות מישראל 57
- במקום הפסד או טירחה 59

שכירות פועלים - חלק ד'

- תנאי העבודה 72
- אחריותם של בעה"ב והפועלים זה לזה 77
- לשלם לפועל בזמנו 80
- נזק בזמן העבודה 87

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"L
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY
ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

ARYEH WEISS & FAMILY

THE KUTOFF FAMILY
לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל, ברכה לאה בת ארי ה לייב ע"ה

MR. HOWARD ZUCKERMAN Z"L לז"נ
ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

BARRY LEBOVITS & FAMILY

BUSINESS HALACHA daily

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

QUESTIONS ON
Halachos of Employment

Below are some practical scenarios that will apply to the material

1 If one commits to hire a frum employee, but then hears that his own relative just moved to town and wishes to hire him instead, may he renege on the original hire?

---

2 There is a large school in town that is offering higher salaries and better benefits, attracting all the talented Rebbeim from the smaller schools. As a Rebbi, am I allowed to quit mid-contract and move over to the larger school?

3 Our local grocery is frum-owned but tends to be overpriced on many items. Can I shop in the non-Jewish supermarkets? Alternatively, may I subsidize the difference with Maaser money?

4 Can I withhold salaries from my employees for a short period of time in order to be able to subsequently "settle" with them for a lower amount? What is the halacha according to the letter of the law?

Join BHD and receive a 3-5 minute video post derived from the current Yorucha topic.

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

For answers to these questions, and for more Q&A topics like these, visit baishavaad.org/daily
To sign up to the Business Halacha Daily WhatsApp group messages 732.232.1412

שכירות פועלים
חלק ד'

תוכן הענינים

- תנאי העבודה.....72
- אחריותם של בעה"ב והפועלים זה לזה 77
- לשלם לפועל בזמנו.....80
- נזק בזמן העבודה.....87

Note: Some of the following maare mekomos have been mentioned in past segments. They are requoted here in the context of Employment Halacha.

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) [עיין תוס' לעיל ו. ד"ה שבועה], ג) עי' תוס' לעיל כד: ד"ה לפנים, ג) לעיל מט., ז) גיטין סח., ה) פי עי"ב.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה דלכו וכו' על כתפו ונותן שני כיון: (ו) ד"ה עד שלא וכו' אין נכסם. נ"ב מימה דבפ' שוכר לד מט שכותב דף מט מכותב ים בדבריס משום מחוסרי אמנה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זיל אייתי ראיה. נ"ב גי' סרי"ף ורע"ם דלא פשעת נס ועי' במלחמות:

גליון הש"ס

גמ' נשלם פלגא. עיין כ"ב דף קב ע"ב תוס' ד"ה מיתמר:

תורה אור השלם

א) כִּי יִהְיֶה אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׂוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבֶּה אֵין רֹאֶה: שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בָּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: [שמות כב, ט-יא]

ב) לַמַּעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר: [משלי ב, כ]

לעזי רש"י

גב"א. פירוס עץ מפולל כלומר נסדים (עיין ערוך ערך גד ג' וערך דקדן ב').

ואפי' במקום מדרון נמי. היכן נפטר בשבועה במקום שבמי מלס רגילין להלך מע"כ מביא עדיס: **היכא דאיכא ראיה.** במקום שעדיס מצויין: **נייתי ראיה.** ולא יפטר בשבועה כלימי ור' מאיר היא ליה נתקל במוס הוא הלכך שומר שכר נמי פטור ולמימי ליה: ס"ג ור' **חייא בר אבא** וכו'. ולא גרסינן מלא ומילתא מפי נפסיה ממרן הא דרמיין לעיל דר"מ מלר' מאיר מחייב בתקל ואמר ר' מלעזר מברא וכו' ור' מיילא בר מלא פליג מלר' מלעזר ואמר לעולם חד מנא הוא ומתקל ולמי פוסא הוא והכא היינו טעמא דמיפטר בשבועה: **שבועה זו תקנת חכמים.** להיפטר בה ולקמיה מפרש מאי משמע הא פשע: **שאם אי אתה.** פוטרו מן המשלומין כשמתקל לין לך מלס וכו' שלוגג שלא יכשל ומשכר: **היכי משתבע.** לרבי חייא בר אבא מליקא דר"מ הא ולמי פוסא הוא: **ואתא רבי יהודה.** למילוגי ולמימר נתקל לאו פוסא הוא אלא קרוב לאונס ולפשיעה ומי לגייסה ומכילה ותקנת חכמים היא כאן אלא למי כי לימים ולמי כי לימים: [ה] **אין גמרא כרבי מאיר.** דמיין פטורין בשבועה שמעמי לף מי ומיהו תמיה מי דמשלמת שומר חנם משתבע אלא פשע לתנא פשע דמתא שומר חנם משתבע כר' יהודה סבירא לי דמתקל לאו פוסא הוא ולאו אונס אלא שומר שכר כי: **ברסתקא.** למבה: זיזא. קולה היוסף [ו] מן הכותל ונוללת לרשות הרבים: **אייתי ראיה.** ואינו נאמן בשבועה אלא בעדים: **זבינית לך.** קניתי לך: **ותקיפו לה.** המחמיו: **קלא אית לה.** מימת המחמיו ואלל מי היו ומל מי היו שמא אלך היו לו קנים מומן בדמיס פחותים ולא אלך המחמיו: **דדרו באגרא.** מוט כפוף בשמלעו ומוחו על כתפו (ז) ומשא אי דין [ז] בשני לשמיו ומשא בו משא כבד: **משלם פלגא.** פועל שקבל עליו להולין מביות ממקום למקום ומשא בשוחו מוט ומבר משלם פלגא: **מאי טעמא נפיש אחד.** ולא היס [ח] להטעינו לבדו: **וזוטר לתרי.** וכיון לשיו לשני משלוח לרך בני אדס להתחזק ולטוענו בשחד הלכך דמי שני לשוס: **דדרו בדיגלא.** עץ מפולל כרשתו וקושר בו משא שני בני אדס ומכניס ראשו בין שני פלגיו ומוטל על ג' כתפיו וקורין לוחו בלשון משכנו גבוה ורחב בו משא אדס אחרי וכשעומד לפוס מניחו בקרקע: **משלם כולה.** שפשיעה היא שהרבה במשא שני בני אדס: **שקלאי.** טועני משאות ומבני ליה שלא במקום מדלון ובפשיעה מי שמי בדיגלא: **בדרך טובים.** לפניס מסורת הדין: **ואורחות צדיקים תשמור.** סיפיה דקרא הוא:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים: אינו יכול לכופן. בגמרא פריך פשיטא: **מתיקה.** ליפתן: **בשעתו.** בעת מלכותו דמלך והדיוט הוה [ז]: **שהם בני אברהם יצחק ויעקב.** ומעולתו של מברהס גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא [ס]: **עד שלא התחילו במלאכה.** דאין כאן אלא דברים ודבריס אין בהס (ג) משום ממוסרי ממנה דאילו מהתחילו לא מוכל למזור: **גמ' דשפא.** הוסיף על שכרן משאר פועלים: **בכניסתו**

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב [ט] מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן [י] מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה [כ] מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר הכל כמנהג המדינה: **גמ'** פשיטא לא צריכא [ס] דטפא להו אאגרייהו מהו דתימא אמר להו הא דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי קא משמע לן דאמרו ליה האי טפת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא אמר ריש לקיש

השוכר את הפועל"א ואמר להם להשכים ולהעריב. פי' כ"י בשטכין [ס] כבר להשכים ולהעריב מבל מס התנה מעיקרא הכל לפי תנאו: פועל

ליקוטי רש"י

אין רואה. שיעיל בדבר [שמות כב, ט]. **דני.** תניוח [ברכות ה:]. **בסיברא.** שם מקום [ליעיל מב.]. **ותברה.** ושבנה [עי' שבת סז. ועוין]. **קלא אית לה** להמיו. קול יש לו לדבר [ע"ע עירובין קד. פסחים לט. ברכות ה:]. **וכפינן.** לעשם לנו [עי' חזקאל ח. ז ברכות סב:]. **זיליה לך מידי.** ואין לנו לנוס [ע"ע ברכות כז: שבת קיט. סו:]. **אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור** וכו'. ניס לת נמו למזוך נמנעת עד שלא יתחילו המלאכה ולפסוק להס מזונות קנים [ליעל מט.]. **המקדימיתו ומחשכיתו בהדאי.** שהשכימו ומעכירו עמי [ע"פ ברכות ב: ח. פסחים יד.].

הגהות וציונים

ס] עי' ב"ק יא ע"א ובתוד"ה יביא שהעתיקו יביא **עדים**, וכ"ה בכמה כת"י. (ופשוט שנפל טעות בח"ש שם והגהת המהרש"ל "ס"א ראייה" מוסבת על "יביא עדים"): ע] עי' תוס' בסוף עמוד הקודם ד"ה מאי משתבע ששייך לכאן: פ] בראשונים ובבכ"י נוסף כי: צ] [צ"ל חנה וגירסת הריי"ף ורא"ש רבה בר **רב הונא**] (גליון): ק] [שייך לעמוד הקודם] (גליון): ר] נדצ"ל **היוצאת** (ובדפוי"ר **היוצ**'): ש] נדצ"ל **כדין** (חדושי הגהות על השור חו"מ סי' דש, וכ"ה ברש"י על הריי"ף ובאו"ז ובריי"ד ובריטב"א מהדי לונדון ובבמו"י): ת] יש להוסיף ף"ו (באה"מ, וכ"ה בכת"י): ט] נדצ"ל **ששכרן**:

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ג ועי' בהגסגות ומ"מ סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' דש סעי' ג:
צו ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם וסימן שם סעי' ג:
צח ג ד ה מיי' פ"ג מהל' שלוחין ושומרין הל' ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קפו סעי' ג:
צט ו מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלח סעי' ב:
א ז מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' שלח סעי' ג:
ב ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:
ג ט מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

תנאי העבודה

משנה ריש פרק הפועלים, ב"מ פ"ג ע"א

בשכירות פועלים אזלינן בתר מנהג המדינה בכל דבר שלא נתפרש בהדיא.

The Mishnah teaches that employment agreements will follow common custom for any unspecified terms of the employment.

פג: השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא

עין משפט
נר מצוה

ד א ב ג טוש"ע ח"מ סי' שלג סעי' ו; סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח סעיף ט:

ה ד ה מיי' פ"ח מהל' טוען ומוסיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח סעיף ט:

תורה אור השלם

א) תּוֹרָה חֻקָּתְכֶם יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר וְכָאֶזְרָח יִהְיֶה לָכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
[במדבר טו, טו]

ב) תָּשֹׁת חֹשֶׁךְ וְיְהִי לָיְלָה בּוֹ תִרְמֹשׂ כָּל חַיְתֹו יָעַר:
[תהלים קד, כ-כא]

ג) יָאֻרַב בַּמִּסְתָּר כְּאַרְיֵה בְּסֻכָּה יֶאֱרֹב לַחֲטֹף עָנִי יַחְטֹף עָנִי בְּמָשְׁכוֹ בְרִשְׁתֽוֹ:
[תהלים י, ט]

ד) שֹׁמֵר פִּיו וּלְשֹׁונֹו שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשֽׁוֹ:
[משלי כא, כג]

ה) לָכֵן שָׁמַח לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח:
[תהלים טז, ט]

מסורת הש"ס
עם הוספות

ו) [פסחים ג: תגיגה יב: עבודה זרה ג:], ז) [שבת קנב:], ג) סנהדרין פב. [ט:], ד) [עיין תוס' פסחים ח: ד"ה מי שבת ה ז, ח) סנהדרין דף מה:, ט) נחמיה ד טו (עיי' גליון הש"ס סוכה דף יב.), ע) [פסחים ג.], י) פע"ב.

הגהות הב"ח

(ל) גמ' אמר ליה מפ' מגמרך. (מ) תוס' ד"ה פועל וכו' מהכן בערבי פסחים ומתני' לא קאסר עפי מהכן:

ליקוטי רש"י

שאין לו מדור לפי כבודו. כל אחד ואחד לפים המוכן לו [שבת קנב:]. אעביד. לעשה [לקמן קו:]. הרמנא דמלכא. גלוח וקריה ועשן מרמי הוא בעומרן בפה מציעת הרמעת למלכה הוא ליוויי המלך [שמות ד, ג]. תא. כף [ברכות כו:]. עול. שכם [עי' שבועות לד:]. וקא נקיט בפא בידיה. ומומו סים בידו [ע"ש שבת קיז: ברכות כח. שבת קמה.]. שאול עיילוה. שלל עליו [ע"ש שבת ל. פסחים קיב:]. צורבא מרבנן. כתוב מרין כמו מיני לבריהן ממכבת מיכה (ז.). מלמיד חכם זקן לא קרי ליה [תענית ד.]. תלמיד חכם [שבת קיט. ועוד]. פרוונקא. שלוח [סנהדרין פב.]. לא מייתבא דעתיה. לא נחישבה דעתו [עי' סוכה כה:]. סמא דשינתא. סם לשינה [ע"ש פסחים קג. שבת סז:]. לביתא דשישא. של שים לשומר מקום שאין שום שולט שם [כתובות עז:].

הגהות וציונים

ט) צ"ל בסוכה (גליון): ל) "וניים" ליתא בראשונים ובכת"י: מ) צ"ל ודאות (דפר"י) וכן צ"ל ברש"י: נ) נראה דיש להוסיף דהיינו מהנץ החמה ואילך דזמן וכו' (וכצ"ל הוא בתוס' הרא"ש): ס) צ"ל דתניא (הג' בן אריה): ע) [ואמאי נקיט טפי כצ"ל (גליון)]: פ) יש להוסיף אדם מטפח (ירעב"ן): צ) השעת הוצאת והכנסת פועלים כצ"ל. וכן בסמ"ק, מהרש"א (גליון): ק) צ"ל מפורש (ב"ש): ר) כ"ה גם במדרש לפנינו, אבל נדצ"ל ואמר להם (רש"ש): ש) נדצ"ל הוה:

פועל בבניסתו משלו. פי' בכניסתו לתימו מן המלאכה מצלו בשעה שהיה שלו להיות אחר יכיכים לפי שחוזה לבית מיכא ובין בעל הבית ולכך אין לו להתבטל בשביל החזרה שהיא ממלאכת בעה"ב ובילתתו למלאכה משל בעה"ב[ר] דזמן המלאכה הוא מהנץ עד צאת הכוכבים ולא מעמוד השחר כלמשמע בפרק אמר להם הממונה (יומא דף כח: ופס) לתגן[ס] לתיר כל המוקדם ויצא בל העם לשכור פועלים משמע שלא היו נכנסים למלאכה עד הנץ וכן משמע בריש פסחים (דף ג: ופס ד"ה ר"ש) דקאמר התם לתקור לעשות מלאכה מהנץ בערבי פסחים ואמתי (ג)[ט] טפי מהנץ אלא לפי שהוא זמן התחלת פועלים לעשות מלאכה ועי"ג דבעזרא[ע] כתיב גבי בנין בית המקדש שהיו עושין מעלות השחר התם משום כבוד בהכי"ק הוו מקדמי טפי אבל שאר פועלים לא היו יוצאין למלאכה אלא מהנץ ואילך שההליכה היא לעובך בעל הבית ועי"פ שמוכיר בניסה שהיא בתוך היום קודם יציאה שהיא בנקבי כן דרך הגמרא בכהוא דאמר רב יהודה[ם] לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב ובעומדן בסוף (עירובין דף כא.) אבל[ן] מטפח ועושה מטפח ויורד ועי"ג דבעזרא הכנסת[פ] פועלים לתיר פרק שוס הימומים (ערכין דף כא: ופס ד"ה בשעת) היינו שעת הכנסת פועלים למלאכה כלומוכה התם וכן גפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח:) מכניס לו פועלים ומוציא לו פועלים התם לשון הכנסה והולאה הוי אבל הכא נקט כניסה ויציאה להיינו כניסה לביתו ויציאה מביתו ופי' זה בשאר בע"ר ותפילו לשון הכנסה מפרש[צ] התם כניסה לביתו וכאי מיתת התם בערב מניין ויצא יעקב מן הצדה בערב מניין תמן השוכר את הפועלים ופסק עמהם[ק] להשכים ולהעריב כו' אמר ר' מנא במקום שאין מנהג מנחי ב"ד הוא שתהא הולאה משל בעה"ב והכנסה משל פועלים הולאה משל בעה"ב מנין לכתיב (תהלים קד) תזרח השמש יאספון ואילך יצא אדם לפעלו ולעבודתו עד הערב (שם) ולעבודתו עדי ערב וכן פירש בקונטרס אלא שפירש בכניסתו משלו מוותר משלו שאינו חולך עד אחר צאת הכוכבים ומה שהזכיר ויאמר אין נראה לר"י שאינו מוותר כלום ור"ת פירש בכניסתו למלאכתו ותן משלו לבעה"ב וממהר לצאת קודם הגן שהוא זמנו לצאת ויוצא מעלות השחר ולכך ביציאתו ממלאכתו משל בעה"ב יוצא קודם צאת הכוכבים שיגיע לביתו עד צאת הכוכבים וזהו משל בעה"ב שהרי דינו היה[ר] עד צאת הכוכבים כמו שמצינו מן הפסוק וקמ"ל דיש לקיים שאינו העולם מנהגם מדין הפסוק שמצינו לקיים הא למאי לעולם יכנס אדם בכי טוב ופי' שכן משמע בפ"ר ומדרב' אם משמע בפ' קמא ועוד קשה לפירושו דמאי פריך ולימוד היכי נהיגי הא ניים לקיים לן אחת למאי לגמעיקן למה אינו פועלים מנהגם מפועל דלמ"ל:

תמר

בבניסתו משלו. לעיל: משלו. לריך לגוחר מעלו אלא בעל הבית ולהמתין אלגו: וביציאתו. למלאכתו בנקר: משל בעל הבית. אינו לריך להקדים אלא עם הנץ החמה: יאספון. המיות דלעיל מיירי בתיב תחת חתך ויהי לילה ט מרמוש כל חיתו יער מזרח השמש וגו' וסמיך ליה יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב עד שתחתך: ויליחזו היכי נהיגי. בעיר והכל כמנהג המדינה ודיים לקיש מאי היא: בנקונטאי. שמתלקטו ממקומות הרבה ויש מקום שמקדימין ויש מקום שמחמצין ולילה למיסתן אלא מלתורייתא: אלו רשעים שבו. שמניחין להן יכולת להלך בדרכים ואין נפרעין מהם: תזרח השמש. לעולם הבא: ואל מעונתם ירבצון. להדיקים: עדי ערב. עד יום מותו: פרהגונא. ממונה על מלך: תפים וגבי. טוהר לתריסן ותופסן: היכי יכלת לאו. להבין מתחוותם: לאו בחיותא מתילי. וכי לא בחיות נמשלו שמתחזות ביום ממתריסה: דלמא. הני דשקלת לדיקי ניסו: הרמנא דמלכא הוא. מלות המלך היא: בארבע שעי. שהיא שעת פעולה[ב] והכל נכנסין מחיות וסועדין: אקדומי אקדים לגירסיה. השכים בעוד לילה ולכך הוא שנמנה: ואי פועל הוא. שכיר יום: ואי עבידתיה בליליא. תומן שמלאכתו בלילה: רדודי דדיד. תרגום (שמות לב) וירקעו את פחי ורלילו מותה חוטי נחושת וברזל לעשות מחטין ותומומו בלילה לפי שמוסבו ככלי תומוחו ונקבים דקים זה דק מזה ואין קולו נשמע בלילה ותפילו לא נשמע קול פטיש בשעת פלוחו בלילה אין לך לחופסו על כך דלמא רדודי דדיד: גנבא הוא. ולכך הוא יכן שניעור בלילה למרוב עוברי דרכים לו לחפוך בחים: קריינא דאיגרתא. משל הוא: פרוונקא. שליח: חומין בן יין. דשע בן לדיק: יבא בעל הכרם. הקב"ה כי כרם ה' לבחות בית ישראל[ט]: ויכלה. ויטול את קוליו של כרם: קרי עליה. על הכופח: וקפדוה. תלמידו: קם. רבי תלעזר: תותי זקיפא. תחת הען: על נערה מאורסה. שהיא בסקילה וכל הנסקלין נתלין[י]: ודאית שלכם. מקום שים טעם בדבר כגון הך דתימי בחנוחא: דיקולי דתרבא. סליס מלחן שומן לפי שבעל בשר היה מאד: בשמשא. לנסות אם יסריס וירוס מולעים: כל תרבא לא מסרה. מ"ל יש בשר עמו: שורייקי סומקי. גוויס מלומים והן מין הבשר:

כי

[א]פועל בבניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית שנאמר [ב]תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב וליחזו היכי נהיגי [ג]בעיר חדשה וניחזי מהיכא קא אתו בנקונטאי איבעית אימא דאמר להו [ד]דאגריתו לי בפועל דאורייתא דרש רבי זירא ואמרי לה תני רב יוסף מאי דכתיב [ה]תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תשת חשך ויהי לילה זה [ו]העולם הזה שדומה ללילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביער [ז]תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון תזרח השמש לצדיקים יאספון רשעים לגיהנם ואל מעונתם ירבצון [ח]אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעלו יצאו צדיקים לקבל שכרן [ט]ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב ר' אלעזר ב"ר שמעון אשכח להההוא פרהגונא דקא תפים גבי אמר ליה היכי יכלת להו לאו בחיותא מתילי דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער איכא דאמרי מהאי קרא קאמר ליה [י]יארב במסתר כאריה בסוכו[כ] דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי א"ל ומאי אעביד הרמנא דמלכא הוא אמר [כ]תא אגמרך היכי תעביד עול בארבע שעי לחנותא כי חזית איניש דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידיה וקא מנמנם שאול עיליה אי צורבא מרבנן הוא וניים [ל]אקדומי קדים לגרסיה אי פועל הוא קדים קא עביד עבידתיה ואי לא לא גנבא עבידתיה בליליא רדודי דדיד ואי לא גנבא הוא ותפסיה אישתמע מילתא בי מלכא אמרו [מ]קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון וקא תפיס גנבי ואזיל שלח ליה ר' יהושע בן קרחה חומין בן יין [נ]עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח ליה קוצים אני מכלה מן הכרם שלה ליה [ס]יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו יומא חד פגע ביה ההוא כובם קרייה חומין בן יין אמר מדחציף כולי האי שמע מינה רשיעא הוא אמר להו תפסוהו תפסוהו לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי קרי עליה [ע] שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו זקפוהו קם תותי זקיפא וקא בבי אמרו ליה רבי [פ]אל ירע בעיניך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכפורים הניח ידו על בני מעיו אמר שישו בני מעי שישו ומה ספיקות שלכם כך ודאית[צ] שלכם על אחת כמה וכמה מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם ואפי' הכי לא מייתבא דעתיה אשקיוהו סמא דשינתא ועיילוהו לביתא דשישא וקרעו לכריסיה הוו מפקו מיניה דיקולי דתרבא ומותבי בשמשא בתמוז ואב ולא מסרחי כל תרבא נמי לא סריח כל תרבא לא סריח שורייקי סומקי מסריח הכא אף על גב דאיכא שורייקי סומקי לא מסריח קרי אנפשיה [ק]אף בשרי ישכון לבטח ואף ר' ישמעאל ברבי יוסי מטא בי

לגמרי, כיון שמטף הקרקע מעל גבי שרפים וככתם המילון עד מאד יתקנו להיות מסוכם בקרקע ככתמילה:

סימן שלא סעיף א' אן אפילו הוסיף על שכרן. שיולנו לומר הם לתוספת לן כדי לעשות עבודתן שפיר וכן עשינו. גמרא [ב"מ פ"ג ע"א]. וכ"כ הטור והמחבר בקוף סימן של"ג [טור סעיף ד' ומחבר סעיף ה']: **ב) חייבים לצאת מביתם בזריחת כור.** יליפינן לה [שם ע"ב] מדכתיב [תהילים ק"ד כ"ב-כ"ג] תשת חשכ יתפפון וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, ר"ל יתפפון המיות, דקאי אמ"ש נפני זה [פסוק כ"ו] משת תשך ויהי לילה בו תרמוש כל מימו יער, ולמד מהמי קרא דילילת הפועל מביתו לעבודה היא משעה שמזרח השמש והכוכבים מעבודה לביתו היא נאמר שמקשה השמש והיינו נאמר נאת הכוכבים. והטעם כתנחי נפריסה [דרישה סעיף ד'] לריכין שיתעסקו מזריחת השמש עד שקיעתה בעבודת הבעה"ב, ונהלילה היא לזרך העבודה משו"ה סני לילותו מביתו כשמזרח השמש, משל"ב מזרחו לביתו שהיא לזורכו: **ג) ולצלות** לו דג קטן. בטור [המובא בציונים אות ג'] לא כתב מיבא קטן, גם בהגהות משרי"ו [ב"מ] ריש פרק הפועלים [סי' א'] להביא לשון הירושלמי זה לא כתב שם מיבא קטן. וגרלה דמור"ם ז"ל כתבו משום דבפו"מ סימן רנ"ו כ"כ הטור (והמחבר), והוא מהגמרא דפרק נמה מדליקין [שבת ל"ה ע"ב] ז"ל שם, שם מקיעות היו מוקעין בעיר שבת בו', עד התחיל לתקוע מקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליקו הגרות, שהה כדי לצלות דג קטן בו כדי

השכר הארים שהתנה שיטול החצי ובעל השדה טען שלא התנה אלא ליתן לו השליש הולכים אחר מנהג המדינה.

סימן שלא סעיף א' א) לא היה מנהג בעיר כן. עין נספר נתר שבע דף ל"ו [שו"ת סי' כ"ב, קש"כ]:

הלכות שכירות פועלים

סימן שלא

השוכר פועלים ינהג עמהם כמנהג המדינה

ובו ג' סעיפים

א) השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו יכול לכופן א) אפילו הוסיף ג) על שכרן כיון שלא התנה כן בשעה ששכרם. הגה ב) לא היה מנהג בעיר או שאמר להן אני שוכר אתכם בדין תורה, חייבים לצאת מביתם בזריחת כדין תורה ב) ומייבין לעמת מביתם בזריחת השמש ולעשות מלאכה עד עמת הכוכבים. ג) ובערב שבת מקדים עצמו לביתו שיוכל למלאות לו חבית של מים ג) ולצלות לו דג קטן ולהדליק את הנר. א) לא היה מנהג בעיר אבל רוב אנשי העיר בתו ממקום שים שם

ציונים ומקורות סימן שלא א) רמב"ם פ"ע מהלכות ה"א. ב) טור סעיף ל'. ג) שם סעיף ה' כשם שיולמי ב"מ פ"ד ה"א.
ד) כ"י ריש פרק השוכר את הפועלים ב"מ נ"ב ע"א מדפי הרי"ף. ד"מ ד'.

ערך לחם

נמיקי יוסף פרק המקבל [ס"ו ע"ב מדפי הרי"ף]. ומתי זמן סילוק הנוטע, עיין להשכיר את עצמו למקום אחר, על דעת מקום שהושכר שם הוא עושה. שם בתוספתא [פ"ט ה"ח] חביאה [נמוקי יוסף] שם.

סימן שלא סעיף א' בראשו. כשהשוכר הולך לשכור את הפועל ממקום אחר, על דעת מנהג מקום הפועל (השכירו) [שכרו], אבל פועל ההולך בסוף הסימן בשם מרדכי ב"מ סי' שמ"ג]. **שם בסופו.** אין בעיר מנהג או שאמר [ב"י סימן של"ב מחודש ג' בשם ר"י ש"ם סי' תע"ה]. והי"ה למלמד. מסימן של"ד [בב"י

טורי זהב

סימן שלא סעיף א'. כיון שלא התנה. והא דטפי להו בשכרם, דנעבידו ליה עבידתא שפירתא, הכי איתא בגמ' פרק הפועלים [ב"מ פ"ג ע"א]. ושקוה לי ונחזי עבידתייהו, דכה"ג פריך פרק האומנין [שם] דף ע"ו [ע"א] ומשני דאי אפשר למיחזי, ופסקו רבינו [הטור] בסימן של"ב סעיף א' במה דברים אמורים שאין מלאכתן שוה ד' כור, ה"נ נחזי עבידתייהו (כור) אי הוי טפי משאר פועלים. וי"ל דהכא שהבעה"ב בעצמו אמר שיוסיף להם, על דעת שיעשו מלאכה יפה כיונו שיעשו לו על צד היותר טוב שהם יכולים, ובא לאפוקי שלא יתעצלו במלאכתן, משא"כ בפרק האומנין שלא אמר להם בעל הבית כלום, רק הפועלים אטעו אהדדי ואמר פועל לחבירו שהבעה"ב יתן לו ד' ושכרכם על

ביאור הגר"א

דנגמרא דקאמר ריבעא היינו כמו שקדם ריבעא דהוא דנקא. ועיין רש"י שם ד"ה שעפה נהר כו' ותוס' שם ד"ה רבא כור, אבל הוא לא הזכיר בסעיף ג' כלל ריבעא אלא שתות (ע"כ):

סימן שלא סעיף א' א. כיון כור. תוס' שם [בב"מ פ"ג ע"א] ד"ה השוכר כו' והגהות מצר"י שם [פ"ו סי' א'] ד"ה פילש ר"ח כו', וכמ"ש שם ל"ד ג' מתנה כו' ומתנה כו', ושם ק"נ ג' לתינעי ליה לפרושי כו', ושאר מקומות: (ליקוט) כיון שלא כור. כמ"ש שם [פ"ג ע"ב] מינעית מימ דאמר להו כו', וכמ"ש בהג"ה ו אמאר להן אני כו' (ע"כ): ב. (ליקוט) לצאת כור. עיין תוס' שם ד"ה פועל כו' אמר ר' מנא כו', וכ"כ הגהות מצר"י שם [סי' א'] בשם סירוסלמי [שם פ"ז ה"א]. ולא כרש"י [שם ד"ה משלו] שאמר דמוחר. תוס' [שם] (ע"כ): ג. **ובערב שבת כור.** ירושלמי [שם] הניאו הגהות מצר"י [שם] ד"ה פירש בשיטתו כו' ע"ש: ד. **לא היה כור.** גמ' שם בעיר מדאם ומימו כו'. נ"י [שם נ"ב ע"א מדפי הרי"ף] בשם הרמב"ן: ה. (ליקוט) **אבל רוב כור.** דהולכין אחר הרוב, וכמ"ש בירושלמי [שם] (ע"כ):

באר הגולה

סעיף ה' ט. שם [בטור] סעיף ה'. פליגא דרב יהודה ורב נחמן שם [בב"מ] דף ק"י ע"ב, ודלות דהלכה כרב נחמן.

סימן שלא סעיף א' ב. לשון הרמב"ם פ"ע מהלכות שכירות, מצאה ריש פ"ז דב"מ דף פ"ג ע"ב. ג. טור סעיף ג'. מפורש שם בגמ', פשיטא לן לריכא וכו'. ג*. פירוש, על אחר פועלין. ג. שם [בטור], וכ"כ התוס' שם [ד"ה השוכר] בשם ר"י. ד. ממימרא דריש לקיש וכו', ויליף לה מ"מ הכתוב [תהילים ק"ד כ"ב-כ"ג] מזרח השמש יתפפון וכו' יצא אדם לפעלו, וממאי דמסיק בנקוטי' ומינעית מימ דאמר להו לתגריתו וכו', שם ע"ב. והרי"ף והרמב"ם השמיטו כל זה, וכתב הב"י [סעיף ד'], וי"ל שהטעם לפי שהם מפרשים הא דריש לקיש כמו שפירש ר"ח וכמ"ש התוספות שם [ד"ה פועל] בשם ר"ח וכו', ולפי זה לא תמוענינן ריש לקיש אלא מנהג הפועלים [*שבזמנן], והא לא אמטריכו (ליה) [להו לפוסקים ז"ל] דהכל בכלל הכל כמנהג המדינה. ג"כ אפילו יפרשו כפירוש רש"י, משום דתוקימנא דמימרא דריש לקיש ליתא אלא בעיר מדאם אבל בשאר מקומות אין מגרימו לי כפועל לתוריתא, ומילתא דלא שכיחא היא ולפיכך לא תצו לכותבה.

תוקן כאן ובהלכן ע"פ הב"י

באר היטב

סימן שלא סעיף א' א. הוסיף. שיולנו לומר הם לתוספת לן כדי לעשות עבודתן שפירתא וכן עשינו. ש"ך. וכ"כ הטור והמחבר בסימן של"ג סעיף ה'. ממ"ע [סק"א]: ב. מנהג. עיין בספר נתר שבע דף ל"ו. [ש"ך סק"א]: ג. קטן. הטור לא כתב מידת קטן, גם בהגהות משרי"ו ריש פרק הפועלים להביא לשון הירושלמי זה לא

נליון מהרש"א

סימן שלא. סעיף א'. השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב. קשה להם פירוש כשכרם ומ"ש מיום נריכים להם ורוצים למיהם, עיין סימן ש"ת. השוכר מלמד צריך להלמיד להביא ספרים לצורך מסוק, ורלוים דבערבין [כ"י ע"ב] אין מניחין ספרים למלמד אף לצומן מניחין שני כלי תומנות מכל מין. מיהו מלוס ש"ב. השוכר אחד לכל השנה וכתב לו ליתן בכל יום ויום כך וכך, צריך ליתן גם עבור שבתות וימים טובים, משום מהר"ם טוטון סי' ר"ם, דהול"ל כל יום, ומדכתב יום ויום, גם שבת בכלל. ועיין שם מ"ש מסקוגיא דיום כולו גם שבת. שם. אפילו הוסיף על שכרן. עיין לעיל סימן ש"ב סעיף ה'.

חידושי רעק"א

סימן שלא סעיף א'. שלא התנה כן. ב"ב, ואם יש הכחשה ביניהן להבעה"ב אמר להשכים ולהעריב והפועל מכחישו, אין הבעה"ב נאמן אף שהוא מוחזק, מיון דהעמדנו נגד המנהג, ספיבת לעיל סימן ש"ל [סעיף ה']. עיין ירושלמי כאן [ב"מ פ"ז ה"א] ופמי משם [ד"ה כל המוצ"א]:

שו"ע חו"מ סימן של"א ס"א, סמ"ע סק"א, רעק"א שם

בכל דבר אזלינן בתר מנהג המדינה אפילו הבטיח לו שכר יותר משאר פועלים. וע' ברעק"א שאם יש הכחשה ביניהם אזלינן בתר המנהג אע"פ שבעה"ב מוחזק בממונו.

The rule of following common custom applies regardless of the salary being paid to the employee. R' Akiva Eiger adds that in the case of a dispute between the parties, we would follow the local custom even against a *muchzak*.

ומהאי טעמא אסור כו'. נ"ל דהיינו דוקא כשיש לו פרנסה וכסות, דבכה"ג אסור למכור עצמו לעבד עברי וכדלמיטע בתוה"ש [בהר פרשה ז' א'] ובגרמ"ס וסמ"ג ריש הלכות עבדים [רמב"ם פ"א ה"א וסמ"ג עשין פ"ג], אבל אם הוא עני ביותר (כ)שאין לו אפילו כסות דכתבו הגרמ"ס וסמ"ג שם דמותר למכור את עצמו, ופשיטא דהיכא דמותר למכור את עצמו מותר אפילו לשיש הרבה, וכדלמיטע בש"ס פ"ק קדושין דף י"ד ע"ב והגרמ"ס [וסמ"ג שם] פ"ב מהלכות עבדים [ה"ג], וא"כ בכה"ג פשיטא נמי דמותר להשכיר עצמו בקבע ליותר משלש שנים, דלא גרע ממוכר עצמו, כן נלפע"ד: יז) **בקבע שלש שנים** כו'. וכן הוא בד"מ ריש סימן שנ"ט. ובספר נתר שבע דף קי"ב ע"ב [שו"ת סי' ס"ד*] ובספר מגודת מזוג דף ק"ז ע"ב כתבו ע"ס הוא ונ"ל יותר מג' שנים שכן הוא בהגהות מרדכי [המובא בציונים אות י"ז]. **ובגרישם נכוים** שכן מבואר בהגהות מרדכי שם להדיא ז"ל,

בחלק מהמהדורות שלפנינו בסי' ס"ב

הגה יח)**ומהאי טעמא** יט)**אסור לפועל לפילו מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית** כ)**בקבע** כא)**שלש שנים.**

יז) **בקבע שלש שנים.** דג' שנים שם עבד ושכיר עליו דכמיב [ויקרא כ"ה ל"ט] (מקצה) [ב]שלש שנים כשני שכיר כו':

ציונים ומקורות יח) הגהות מרדכי ריש פרק המומנין ב"מ סי' תנ"ט-ת"ס. ד"מ ריש סימן שנ"ט.

2) הט"ז, הש"ך סקי"ז והגר"א סקי"ב כתבו דט"ס הוא ורצ"ל: **יותר מג' שנים.**

ע"פ ההגהות מרדכי

כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, פימה ג"כ כשם שאסור (למכור) [*לימכר] בעבד עברי כך יהא אסור להשכיר עצמו מדקרי הכא פועל עבד, וי"ל דפועל לא מיקרי עבד אלא שכיר, והא דילפינן ליה מעבד היינו לענין קולא, והיינו דכתיב [דברים ט"ו י"ח] כי משנה שכר שכיר עבדך דהיינו שם כדכתיב ניסעיה [ט"ז י"ד] שלש שנים (כימי) [כשני] שכיר, ג"כ עבד עברי שם שנים היינו משנה שכר שכיר. וע"ל דמה"ט יש ליזהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות שלא להשכיר עצמן להיות בבית בעה"ב בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו בלי הפסק יותר מג' שנים כו' ע"ש. ועיין בתשובה חתם סופר חלק חו"מ סוף סי' קע"ב שכתב דאין שום ספק דמ"ש בהגהות מרדכי הנ"ל בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו, לא אתי למעוטי חכם העיר שאינו סמוך על שלחנם, דמה בכך, הרי כל הקהילה משותפים שכרו להם פועל ונותנים לו בית ונותנים לו דמי מזונותיו כאומר לעבדיו צאו ואכלו ושתו וכדומה, ואין הרב רשאי לצאת לדור חוץ להשותפות בעיר אחרת, מיקרי סמוך על שלחנם כו'.

ע"פ ההגהות מרדכי

סמ"ע [ס"ק ט"ז] **שלש שנים** (כימי) [כשני] שכיר, ג"כ עבד עברי שם שנים היינו משנה שכר שכיר. וע"ל דמה"ט יש ליזהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות שלא להשכיר עצמן להיות בבית בעה"ב בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו בלי הפסק יותר מג' שנים, דכל טעמי מג' שנים נפקא ליה מתורת שכיר, ועבד [ע"ל שע"ג לעבד כו'] גמור לא הוי לכל הלכותיו, מ"מ כיון דנפקא מתורת שכיר קא עבר על כי לי בני ישראל עבדים, וקמ"ל דאיה מפרק מפנין [שבת קכ"ז ע"ב] מעשה בחלם אחד שירד מגיגל העליון והשכיר עצמו לחג בעה"ב ג' שנים כו', ומדנקט ג' שנים משמע דטעמי לא מצי לאשתעודי, משום הר"מ [ד"פ סי' ע"ב], ע"כ"ל [וכן הוא בחכן עזרת פרשת ראה [שם] ע"ש]. והעיר שושן והסמ"ע [סקט"ו] לא הרגישו בזה והניחו ג' שנים אמור, וכתבו הטעם, דג' שנים שם שכיר עליו ואסור להיות שכיר. ולפי"ז אתיא בהגהת מרדכי הנ"ל דלדבריה שכיר מותר אבל לא יותר מג' שנים, שכתבו וז"ל, כי לי בני ישראל עבדים, ע"ל דמ"מ מותר להשכיר עצמו, דלדוקא עבד עברי שהיו יכול למחור בו ומיהו יוצא בקודש ומן מלא נמטר עוכר משום עבדי הם, ע"כ"ל. וגם מהרדכי פרק המומנין [סי' שמ"ו] כתב כדברי המוס':

טורי זהב

להקנות אלא בשטר כו', דמיירי שם בענין קונה שאינו בקנין, וכענין ע"כ דלא ס"ל כריטב"א בזה, וכן עיקר, כן נראה לע"ד: **שלש שנים.** שמצינו בשכיב מרע שמקנה בקנין סודר בסימן ר"ן [סעיף י"ז] דגרועי גרועה לקנין. ואמר שם מהרא"י דאותו שטר ג"כ גרועי גרועה, כיון דשכירות א"צ קנין והוא עבד קנין, שמא לא גמר להקנות אלא בשטר, ושם מוכח דלא ס"ל כהך דריטב"א, דאל"כ מנליה לומר דלא גמר להקנות אלא בשטר שלא כתבו בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו, אלא דכתיב [ישעיהו ט"ז י"ד] (מקצה) [ב]שלש שנים כשני שכיר. ותימה שהרי בהגהות מרדכי שם [המובא בציונים אות י"ד] דדוקא יותר מג' שנים יש איסור אבל בג' שנים מותר, וכדאיתא בהדיא בפרק מפנין [שבת קכ"ז ע"ב] מעשה באחד שהיה משכיר עצמו על ג' שנים. ולזה נראה דט"ס יש כאן וצ"ל בקבע יותר מג' שנים, כנ"ל פשוט:

כיאור הגר"א

יב. **ומהאי טעמא כו'.** עיין תוס' שם ד"ז ע' [ד"ה חלה] דכתיב נפקא יעשים כו', והיינו כו', ולכן אם משכיר ליותר מג' שנים נפקא ליה מתורת שכיר ולמי לעבד ולפסור כמ"ש שם כ"ב ב', וז"ש בפרק מפנין [שבת קכ"ז ב'] שהשכיר עצמו לג' שנים. וטו"ש כאן וע"ל יותר מג' שנים. ובמרדכי [ב"מ סי' שמ"ו] מולק על זה, וכ"כ תוס' [שם] יו"ד ע' ד"ה כי לי כו': יג. **אפילו מלמד כו'.**

עיין קעיף ה' בהג"ה שכר עצמו לזמן כו':

פתחי תשובה

ו. **בקבע שלש שנים.** עיין באר היטב [סקי"ד] דט"ס הוא וצ"ל יותר מג' שנים שכן הוא בהגהות מרדכי [ב"מ סי' ת"ס] כו'. ועיין בפנים בש"ך [סקי"ז] העתיק שם לשון הגהות מרדכי שכתב, ונ"ל דמה"ט יש ליזהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות שלא להשכיר עצמן להיות בבית בעה"ב בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו בלי הפסק יותר מג' שנים כו' ע"ש. ועיין בתשובה חתם סופר חלק חו"מ סוף סי' קע"ב שכתב דאין שום ספק דמ"ש בהגהות מרדכי הנ"ל בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו, לא אתי למעוטי חכם העיר שאינו סמוך על שלחנם, דמה בכך, הרי כל הקהילה משותפים שכרו להם פועל ונותנים לו בית ונותנים לו דמי מזונותיו כאומר לעבדיו צאו ואכלו ושתו וכדומה, ואין הרב רשאי לצאת לדור חוץ להשותפות בעיר אחרת, מיקרי סמוך על שלחנם כו'.

אמרי ברוך

סימן שלג רמ"א סעיף ג'. **ומהאי טעמא אסור לפועל אפילו מלמד.** נ"ב, זה דעת מהר"ם [ד"פ סי' ע"ב הובא בהגהות מרדכי ב"מ סי' תנ"ט-ת"ס], והוא מזל לשיטתו שסובר דגם בפועל ומלמד לא ממשל כשעבוד כאומר לו לך מעמדי, דדמי זה לדין עבד עברי, ולפמש"נ בישר בתשובתו [שם סי' ע"ז] דמלין לקמן בש"ך ס"ק מ"ז. והמעיין בגוף התשובה ילפה שדעתו היתה שיש עכ"פ גם בפועל קלת קנין הגוף (כשעבוד) [בשעבוד] להמלמה, והכי נמי לא פסקינן כווחיה ממבואר מדברי הרמ"א בהג"ה סעיף מ' וכש"ך שם. ולשיטת התוס' נקדושין דף י"ז ע"א [ד"ה וזהו שלש] וכ"מ דף י' ע"א [ד"ה כי"ל], י"ל כיון דפועל יכול לחזור ואין גופו קנוי אין לימור שם כשמשכיר עצמו לזמן מרוך, רק לפסבר לומר עוד, דבמלמד וסופר דמיקרי דבר המבוד ואינם יכולים לחזור ים לפסור יותר מכפועל, (וכרי"ף) [ובהגהות מרדכי] משמע להיפך שמתר לפסור לפועל אפילו מלמד כו', ויעיין תשובת כ"מ [שבהגהות מרדכי] הנ"ל, ועל מקלם מדברי הנ"ל העיר בבר (הרמ"ם) [והבאר שבע ח"ב סי' ס"ו] *) שמובא בחלק מהמהדורות סי' ס"ב בס"ד:

נליון מהרש"א

שם בהג"ה. **ומהאי טעמא אסור לפועל אפילו מלמד או סופר וכו'.** עיין במעכה למלך הלכות עבדים פ"ב ה"ג בדיוק לפסון דדעת מהרי"ט [בחידושי קדושין בסוגיית עבד עברי מהדורא שניה. נדפסה אחרי פ"א, בד"ה נמכר] דסכל תלוי בזמנים, דפחות משם גם בזמכר לעבד לם שכיר מיקרי, והשיג עליו.

רמ"א סימן של"ג ס"ג

אסור לאדם להשכיר את עצמו בפעם אחת ליותר מג' שנים.

The Rema teaches that one may not enter an agreement to work for longer than 3 years.

אם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה (א) [א]כל המשנה ידו על התחתונה [ב]וכל החוזר בו ידו על התחתונה: **גמ'** חזרו זה בזה לא קתני אלא הטעו זה את זה דאטעו פועלים אהדדי היכי דמי[א] דאמר ליה בעל הבית זיל אוגר לי פועלים ואזל איהו ואטעינהו היכי דמי אי דאמר ליה בעל הבית בארבעה ואזיל איהו אמר להו בתלתא תרעומת מאי עבידתיה סבור וקביל אי דאמר ליה בעל הבית בתלתא ואזיל איהו אמר להו בארבעה ה"ד אי דאמר להו שכרכם עלי [ג]נתיב להו מדידיה דתניא (ב) [ד]השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו לא צריכא [ה]דאמר להו שכרכם על בעל הבית ולחזי פועלים היכי מיתגרי לא צריכא [ו]דאיכא (א) דמגר בארבעה ואיכא דמתגר בתלתא דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה טרחינן ומתגרינן בארבעה איבעית אימא הכא בבעל הבית עסקינן דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה הוה זילא בן מילתא לאתגורי איבעית אימא לעולם בפועלים עסקינן [ז]דאמרי ליה כיון דאמרת לן בארבעה טרחינן ועבדינן לך עבידתא שפירתא וליחזי עבידתייהו בריפקא ריפקא נמי מידע ידע דמלי מיא [ח]ולא ידיע איבעית אימא [ט]לעולם דאמר ליה בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ודקאמרת סבור וקביל דאמרי ליה לית לך [א]אל תמנע טוב מבעליו [י]פשיטא אי אמר ליה בעל הבית בתלתא ואזל איהו א"ל בארבעה ואמרי ליה כמו שאמר בעל הבית דעתיהו אעילויא [כ]אלא אי א"ל בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ואמרי[ב] כמה שאמר בעל הבית מאי אדיבורא דידיה קא סמכי דאמרי ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית או דילמא אדיבורא דבעל הבית קא סמכי ת"ש (ג) [ל]הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [מ]אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת שמעת מינה אדיבורא דידיה קא סמיך דאי סלקא דעתך דאדיבורא דידה קא סמיך מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש אמר רב אשי

הכי

רש"י

ואם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם לפי מה שעשו ואם הוזלה מלאכת פועלים על כרחו יתן להם כמה שפסק חוץ ממה שצריך להוצאות בהשלמתה: **כל המשנה ידו על התחתונה.** כגון נתן למר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור אם השבח יותר על היציאה אין נותן לו שכרו משלם אלא דמי יציאת עצים וסממנים ואם יציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח[ד]: **וכל החוזר בו.** בגמרא[ה] מפרש לאתויי מאי: **גמ' חזרו בהן לא קתני.** דניהוי האי הטעו הם את בעל הבית או בעל הבית אותן דא"כ הוה ליה למיתני לשון חזרה: **דאטעו פועלים אהדדי.** אחד מן הפועלים הטעה את חבירו: **בארבעה זוזי.** ליומא: **אמר להו איהו.** בתלתא: **סבור וקבול.** ומאי תרעומתן: **ואמר להו בארבעה.** ולערב לא נתן בעה"ב אלא ג': **היכי דמי.** דתרעומת יהיה להן ולא יותר: **וליחזי פועלים היכי מתגרי.** אי מתגרי בארבעה על כרחיה דבעה"ב ניתיב ארבעה דהא קתני נוטל מבעל הבית מה שההנה אותו ואע"פ שלא נוהו והרי ההנה אותו בכך ואי מתגרי בשלשה מאי תרעומת איכא: **הוה טרחינן.** לבקש אדם דזקוק לפועלים שישכור בארבעה: **אי בעית אימא בבעל הבית עסקינן.** בפועל שיש לו לעצמו שדות שהן שלו ואינו נשכר למלאכת אחרים אם לא ביותר על דמי שכירות והיינו תרעומת דאי לאו דאמרת לי בד' לא הייתי מזלזל בעצמי: **לעולם בפועלים.** הרגילים למלאכת אחרים: **בריפקא.** שחפרו תריך סביבות שדה ואין מלאכתן ניכרת כגון דמלו מיא כדמסיים ואזיל: **אל תמנע טוב מבעליו.** פסוק הוא במשלי: **דעתייהו אעילויא.** אע"פ שאמרו לו הרי אנו נשכרים כדברי בעל הבית לא לפחות מקצבתו של זה אמרו אלא להוסיף וכך אמרו מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית וכיון שבעל הבית פוחת אי אמר להן האי שכרכם עלי יתן משלו ואי אמר שכרכם על בעל הבית יש להם תרעומת עליו: **אלא.** הא מיבעיא לן אמר ליה בעל הבית בארבעה והוא אמר להו תלתא ואמרו ליה הרי אנו נשכרים כמו שאמר בעל הבית מאי: **אדיבוריה דפועל סמכי.** והכי אמרו ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית ולית להו אלא תלתא ותרעומת דאל תמנע טוב: **או דלמא.** לאו לדידיה הימנוהו אלא הכי אמרו אחר דברי בעל הבית נלך ולא סבור וקבול ושקלי ד': ה"ג **הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי.** האשה שאמרה לאחד אם תמצא את בעלי אמור לו שישלח לי את גיטי בידך ותיעשה שלוחו של בעלי לגרשני כשמגיע[ג] גט לידי דשליח להולכה על הבעל לעשות והאשה מתגרשת כשיגיע גט לידה ושליח לקבלה על האשה לעשות שיהא הוא שלוחה וכמותה ותתגרש משיגיע גט ליד שליח: **אפילו הגיע לידה אינה מגורשת.** אלמא אדיבורא דידיה קא סמיך והכי א"ל מהימנת לי דכך אמרה ולא עשאו שליח להולכה הלכך אין כאן שליחות (ב) ואין עליה לעשות שליח להולכה והרי הבא לי אמרה לו ולא התקבל והבעל נתנו לו בתורת שליח קבלה ושליחות זה אינו ביד הבעל לעשות: **דאי סלקא דעתך אדיבורא דידה סמיך.** ולא לדבריו האמין אלא הילך כמה שאמרה היא קאמר ליה אם כן עשאו שליח להולכה וזו בידו הוא וכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש:

תוספות

ואזיל איהו אמר להו בארבעה דעתייהו אעילויא. והא דאמרו ליה כמו שאמר בעה"ב היינו מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי נמי משום דאי אמר בעל הבית טפי מארבעה שיהא להם כמו שאמר בעל הבית והיינו דמבעיא ליה בתר הכי אי אמרינן מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי משום דדעתיה אעילויא: **דעתייהו אעילויא.** באמר להו שכרכם עלי איירי דאי אמר להו שכרכם על בעל הבית מאי נפקא מינה אי דעתייהו אעילויא דבעה"ב לא ישלם להם אלא מה שהתנה. ר"י וכן רבינו חננאל: **השוכר** (לעיל) **את האומנין וחזרו בהם** ידם על התחתונה. שאם קבלו קמה לקצור בשני סלעים וקצרו חציה (ג) והוקרו ושוה מה שעתיד לעשות סלע וחצי וחזרו פועלים לא יתן להם רק חצי סלע לפי שיצטרך לתת סלע וחצי לקצור חציה השני והיינו כר' דוסא ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה פירש בקונטרס אם הוזלו פועלין ואין שוה החצי אלא שקל וחזר בו בעה"ב יתן להם סלע וחצי לפי שבחצי הסלע ימצא שיגמרו קצירו ולא רצה לפרש דידו על התחתונה כשהוקרו פועלין ויתן להם סלע וחצי על חצי שעשו כמו ששוה עכשיו שאין זה סברא כי למה יתן להם בעה"ב יותר ממה שהתנה עמהם כיון שאין מפסידין בחזרת בעה"ב ואדרבה יותר מרויחים שעתה ימצאו שיתנו להם סלע וחצי לקצור חצי קמה והוא לא היה נותן להם כ"א סלע וא"ת דאמר לקמן (דף עז.) אמר מר או יגמרו מלאכתם ויטלו ב' סלעים פשיטא לא צריכא דזל עבידתא ולימא בעה"ב ופייסוהו פועלים והשתא למה חוזר בעה"ב בזה בשביל שהוזל המלאכה מה מרויח בחזרה הלא צריך ליתן להם סלע וחצי על מה שעשו ופועלים נמי למה פייסו כיון שאין מפסידים כלום וי"ל דבעה"ב חוזר מחמת שנאה שהיתה קטטה ביניהם ופועלים פייסו שלא יצטרכו לחפש ולמצוא מקום להשתכר: **דאי ס"ד אדיבורא דידה סמיך כי מטי גיטא לידה מיהא תתגרש.** דאי אמרינן דגבי פועלים דעתיה אעילויא דבעה"ב ה"נ ה"ל למימר דדעתיה דבעל אעילויא דידיה דאמרה הבא לי גיטא אע"ג דהאי דקאמר שליח התקבל לי גיטי הוי עילויא טפי לבעל שמתגרשת יותר במהרה אם היתה האשה אומרת כן מכל מקום השתא שאמרה האשה הבא הוי טפי זכות הבעל אי סמיך אמאי דקאמר[ד] שתתגרש מיהא כשיגיע גט לידה וכיון דלא מיגרשא אלמא לאו דעתיה דבעל אעילויא דידה ה"נ גבי פועלין לית לן למימר דדעתיה אעילויא דבעה"ב אבל אין לפרש דעילויא דבעל הוי מה שאינה מתגרשת במהרה דהא עדיף ליה ממתגרשת לאלתר כי עכשיו יהיה בידו עדיין אם לקיים אם לגרש והשתא פשיט ליה בפשיטות דבסמוך לא יתיישב דקאמר בשלמא אי איתמר איפכא כו' משהגיע גט לידו מגורשת דאדיבורא דידה קא סמיך ולפי זה היינו אגריעות' דידה שמתגרשת מהרה ופשיט דכ"ש דאעילויא דבעה"ב יש לסמוך וא"כ סותר פשיטות דלעיל דהוי פשיטא ליה דדעתיה אעילויא דקאמר שליח ולא אגריעותא דבעה"ב והכא סמיך בעל אגריעותא דידה:

אין

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ט מהלכות שכירות הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין עט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ג וסי' שלג סעיף ה בהג"ה:

ד ב מיי' שם פ"ט הל' ד ופ"ח מהל' מכירה הל' ג ד סמג שם וסי' פב טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ד וסי' קל סעיף יוד יא:

ה ג מיי' פ"ט מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלב סעיף א:

ו ד מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' שלו סעיף א:

ז ה ו ז ח מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שלב סעיף א:

ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

י כ מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד ולית להו אלא תלתא:

יא ל מ מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' יא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף ח:

ליקוטי רש"י

כל המשנה ידו על התחתונה. וקנסא קניס ליה [לקמן קיז:]. הך סתמא ודאי עיקר הוא דקתני לה בב"מ (עו.) גבי הלכתא פסיקתא דהא לא שייכא התם ולא תני אלא משום פיסוק הלכה שפסקה התנא עם כל החוזר בו שלא נחלק אדם עליהן [ב"ק קב.]. ודאי הלכתא כי האי סתמא דכל המשנה לא הוה שייכא למיתנייה התם דהשוכר דהא לא איירי בההוא פירקא בשינוי אלא בחזרה ומדתניא התם ש"מ הלכתא קא פסיק ואזיל [ע"ז ז.]. **אוגר.** שכור [עי' כתובות קג.]. **נתיב.** יתן [עי' כתובות ט:]. **אל תמנע טוב מבעליו.** אם ראית חבירך חפץ להטיב לעניים אל תמנעהו [משלי ג, כז]. **הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי.** האשה שאמרה לשלוחה הבא לי גיטי והוא אומר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי. **והוא אומר.** הבעל אמר לו הילך כמה שאמרה. **שמעת מינה אדיבורא דידיה קא סמיך.** דמאן דאמר לשליח הילך כמה שאמרה משלחך אדיבורא דידיה סמיך אדעתא דדיבורא דשליח קאמר ליה האי הילך כמה שאמרה דמהימנת לי דשליח לקבלה את הילך אינה מגורשת דכי יהב בעל ניהליה אדעתא דשליחות קבלה יהיב ניהליה ולאו אדעתא דהולכה ושליח לקבלה לא הוי ותפשוט מיניה בעיא דאיבעיא לן בב"מ בהשוכר את האומנין אדיבורא דשליח סמיך. **דאי ס"ד דאדיבורא דידה קא סמיך.** והכי קאמר ליה אנא לא ידענא אלא כדאמרה איהי מסרנא ליה ניהלך. **מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש.** דהא בעל נמי שליח להולכה שוייה [גיטין סב:].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) בבא קמא קב. עבודה זרה ז, [לקמן עז: קיח:], ב) לקמן קיא. קיח., ג) גיטין סב: [ע"ש], ד) ב"ק קב:, ה) עז ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאיכא דמתגר בארבעה וכו' בארבעה הוה טרחינן: (ב) רש"י ד"ה אפי' וכו' דאין עליה: (ג) תוס' ד"ה השוכר וכו' והוקרו פועלים ושוה מה שעתיד:

תורה אור השלם

א) אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו בִּהְיוֹת לְאֵל יָדְךָ לַעֲשׂוֹת: [משלי ג, כז]

הגהות וציונים

א] ס"א מוחקים "היכי דמי" (גליון) מהרש"ל (דפו"ר) גורס היכי דמי אי דאמר, ובמנוק"י היכי דמי כגון דאמר: ב] יש להוסיף ליה (יעב"ץ, וכ"ה בכת"י): ג] צ"ל כשיגיע (רש"ש, וכ"ה בכת"י): ד] צ"ל דקאמרה (ב"ש, וכ"ה בכת"י).

גמרא ב"מ ע"ו השוכר כו' לעשות בשלו עד מה שההנהו

שעבוד המשכורת נגמר בדיבור בעלמא שצוהו לעבוד, אף שאין המלאכה של בעה"ב זה.

אמנם אם ידע הפועל שאינו אלא שליח של בעה"ב, אמרינן שמן הסתם שכרו על בעה"ב.

One who hires workers is obligated to pay them, even if the work is being performed on behalf of another person. *This would not apply if the worker was aware beforehand that the hirer is merely an agent of the employer.*

קצות החושן

סימן שלט (א) **שכר קרקע.** נעור [סעיף ב׳] כתבו בשם הרמ״ה, ומשום דכתיב [דברים כ״ד י״ד] לא תאחר נתנך וגו׳ תאחר, ע״ש. והוא בפרק המקבל [ב״מ] דף קי״ח [ע״ב] שם, אין לי אלא שכר מדם, ממין לרבות בהמה וכלים, תלמוד לומר נתנך כל שבתורתך, ע״ש. ומשום דשכר קרקע גם מיקרי כל שבתורתך אלא תורתך ממש, אין נ״נ לרבות. ונראה לבעל הפוסקים דבית מיקרי תלוש כיון שהוא תלוש ולכפוף מיבעי, ומפילו לפי מ״ש הרמ״ה בסימן נ״ה סעיף ג׳ דבית ה״ל דין קרקע, ע״ש, אכתי יש לחלק בין איסור לממונא, דלענין איסורא תלוש ולכפוף מיבעי דין תלוש הוא, ועיין ש״ך סימן נ״ה [סק״ח], ועיין מה שכתבנו שם סק״ג. ולכן נראה לענ״ד דהכא לענין איסור גם לדעת הפוסקים דה״ל דין תלוש, ועיין מה שכתבנו בסימן שי״ז סק״ג.

קצות החושן

יז פועל שהיה עושה הוא ואשתו ובניו ועבדיו והתנה עם בעל הבית שלא יאכלו ממה שהם עושים אם הם גדולים (יומדעתן) לא יאכלו אבל אם הם קטנים יאכלו.

יח האוכל בשעה שאין לו לאכול וכן אם הוליך בידו ממה שעושה או שנותן לאחרים עובר בלא תעשה.

יט אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום ולא ירעיב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו מפני ביטול מלאכתו של בעל הבית שהרי מחליש כחו שלא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח.

כ מוזהר הפועל שלא יבטל מעט כאן ומעט כאן אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכרו אף בעולם הזה שנאמר ויפרוץ האיש מאד מאד.

סימן שלח

דין אכילת בהמה בשעת מלאכה ואיסור חסימותה

ובו ט׳ סעיפים

א הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי קרקע בין במחובר בין בתלוש ואוכלת ממשוי שעל גבה עד שתהיה פורקת ובלבד שלא יטול בידו ויאכילנה.

ב כל המונע הבהמה מלאכול בשעת מלאכתה לוקה שנאמר לא תחסום שור בדישו אחד שור ואחד כל מיני בהמה וחיה בין טמאים בין טהורים ואחד הדישה ואחד כל שאר מלאכות של גדולי קרקע ולא נאמר שור בדישו אלא בהווה.

ג אחד החוסם אותה בשעת מלאכה ואחד החוסם אותה מקודם ועשה בה מלאכה והיא חסומה אפילו חסמה בקול לוקה.

ד שכר בהמה וחסמה ודש בה לוקה ומשלם לבעלים ד׳ קבין לפרה וג׳ קבין לחמור (ר״ל ג׳ כגון יום ורביעי מרובה שים לה לנוח כל היום) שמשעת משיכה נתחייב במזונותיה ואינו חייב מלקות עד שידוש בה חסומה.

ה ישראל הדש בפרתו של גוי עובר משום לא תחסום וגוי שדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום לא תחסום.

ו אמר לגוי חסום פרתי ודוש בה (ר״ל למילה גוי אמור כגון מיכון כמו בשנם) ישב לה קוץ בפיה ודש בה והרי אינה אוכלת רבץ לה ארי מבחוץ הרביץ בנה מבחוץ הרי שצמאה ואינו משקה אותה פירש עור על הדיש כדי שלא תאכל כל זה וכיוצא בזה אסור ואינו לוקה.

ז היה הדבר שהיא עושה בו רע לבני מעיה ומזיקה או שהיתה חולה ואם תאכל מזה תתריז (פירוש חולי מעיים מוציאה רעי כמים) מותר למנעה שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה והרי אינה נהנית.

ח פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר על לא תחסום.

הגה: ועורין שהוסרו גמיס ומייבשין לומן בתור ולמר כך בשין לומן בפרות להסיר קליפותיהן אין בהם משום שכבר נתפייב במעשר אבל משום מלאית העין שלא יאמרו שחוסס פרתו מביא מעט מלחו במין ותולה בלחלה שתאכל ממנו.

ט רשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר (פירוש אגודות קש של שבלים שנדושו. רש״י) כדי שלא תאכל הרבה מהדיש ורשאי בעל הפרה להרעיבה כדי שתאכל הרבה מהדיש.

סימן שלט

לתת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו ומתי זמנו

ובו י״א סעיפים

א מצוה לתת שכר שכיר בזמנו ואם אחרו עובר בלאו אחד שכר אדם או בהמה או כלים אבל על (א)שכר קרקע יש מי שאומר שאינו עובר.

ב כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נשמתו ועובר בחמשה לאוין ועשה.

ג איזהו זמנו שכיר יום יש לו זמן ליתנו לו כל הלילה לא נתנו לו עובר עליו בבקר משום בל תלין שכיר לילה זמנו ליתנו לו כל היום לא נתנו לו עובר עליו בערב משום ביומו תתן שכרו. הגה: ופועלים דילן שמין עומין מלאכה עד הלילה כיון שמקבלים עליו אמה עובר עליו משום ביומו תתן שכרו ואם עשה מלאכה עד הלילה יש לו זמן כל הלילה אף על פי שלא שכרו [בפירוש כן ולמין מדעתא דהכי [מגריס].

ד שכיר שעות אם כלה שכירותו ביום יש לו תשלום כל אותו יום אם כלה בלילה יש לו תשלום כל אותו לילה.

ה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל אותו היום יצא בלילה גובה כל אותו הלילה.

ציונים ומקורות ו. טור סעיף י״ז. ז. טור סעיף י״ח בשם הרמב״ם פי״ב משכירות ה״ג. ח. טור סעיף כ׳ בשם הרמב״ם והוא סוף הלכות שכירות. ט. בראשית ל״א ו׳. י. שם ל׳ מ״ג.

סימן שלח א. לשון רמב״ם פי״ג משכירות. ב. שם ברמב״ם פי״ג משכירות דין כ׳. ג. דברים כ״ה ד׳. ד. שם ברמב״ם פי״ג משכירות ה״ב. ה. שם ברמב״ם פי״ג משכירות ה״ב. ו. נ״א פרק הפועלים ב״מ נ״א ע״א מדפי הרי״ף בשם רש״י. ד״ה (ד׳) ה׳. ז. שם ברמב״ם פי״ג משכירות דין נ׳. ח. שם ברמב״ם פי״ג משכירות ה״ג. ט. טור סעיף ו׳ בשם הרא״ש ב״מ פ״ז סי׳ ו׳ (וכ״ש), והמגיד משנה סוף הלכות שכירות שם, וע״ש שם נ״ג ע״א מדפי הרי״ף. ד״ה ז׳. י. כ״י סעיף ח׳, דכן הוא בגמרא ב״מ צ׳ ע״ב. ד״ה ח׳. יא. רמב״ם שם פי״ב משכירות ה״ג. יב. רמב״ם שם פי״ג משכירות דין ד׳. יג. טור סעיף י״ב, וכן פיכש רש״י ב״מ פ״ט ע״ב ד״ה המרכסות. יד. רמב״ם שם פי״ג משכירות דין ו׳. טו. ב״מ צ׳ ע״ב ד״ה פקיעי עמיר.

סימן שלט א. טור סעיף ב׳ בשם הרמ״ה. ב. כ״י סעיף ד׳ בשם נמוקי יוסף פרק המקבל ב״מ ס״ז ע״ב מדפי הרי״ף בשם מוס׳ ראה תוס׳ רא״ש ק״י ע״ב ד״ה שכירות. ד״מ ד׳.

אחריותם של בעה"ב והפועלים זה לזה

שו"ע סו"ס של"ז (סעיף י"ח - י"ט)

פועל צריך להיות נאמן בעבודתו ולעבוד בכל כוחו. אסור לו לעשות דברים המעכבים אותו מלעבוד כראוי, וגם לא יבטל זמן באמצע העבודה [יותר ממה שנהגו].

An employee must be loyal to his employer, and work as efficiently as possible. He may not do anything that would be detrimental, and he certainly cannot waste time while at work.

(נדה מליעא ס ח). וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדה נתרע פח ב) קָשֶׁה גֵּזֶל הֶדְיוֹט מִגֵּזֶל גְּבוֹהַּ שֶׁזֶּה הַקְּדִים חֵטְא לַמְּעִילָה וְכוּ'. וּכְבָר פָּטְרוּ אֶת הַפּוֹעֲלִים הָעוֹשִׂים אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת מִבִּרְכַּת הַמּוֹצִיא וּמִבְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת דִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן (נרכות טז ח). וַאֲפִלּוּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע לֹא חִיְּבוּם לְבָטֵל מִמְּלַאכְתָּן אֶלָּא בְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה בִּלְבָד. כַּל וָחֹמֶר בֶּן בְּנוֹ שֶׁל כַּל וָחֹמֶר לְדִבְרֵי הָרִשׁוֹת שֶׁכָּל שְׂכִיר יוֹם אָסוּר בָּהֶן שֶׁלֹּא לְבַטֵּל מְלַאכְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם עָבַר הֲרֵי זֶה גַּזְלָן. הִנֵּה אַבָּא חִלְקִיָּה (תענית כג ח) אֲפִלּוּ שָׁלוֹם לֹא הֵשִׁיב לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁנָּתְנוּ לוֹ שָׁלוֹם שֶׁלֹּא לְבָטֵל מְמְלַאכְתָּ רֵעֵהוּ. וְיַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם מְבָאֵר בְּפִיו וְאוֹמֵר (נרמזית לח מ) הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי. מַה יַּעֲנוּ אֵפוֹא הָעוֹסְקִים בַּהֲנָאוֹתֵיהֶם בְּשָׁעַת מְלָאכָה וּבְטֵלִים מִמֶּנָּה אוֹ כִּי יַעַסְקוּ בְּחֶפְצֵיהֶם אִישׁ לְבִצְעוֹ.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר הַשָּׂכִיר אֵצֶל חֲבֵרוֹ לְאֵיזֶה מְלָאכָה שֶׁתִּהְיֶה. הִנֵּה כָּל שְׁעוֹתָיו מְכוּרוֹת הֵן לוֹ לְיוֹמוֹ בְּעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״מ נו ב) שְׂכִירוּת מְכִירָה לְיוֹמָהּ, וְכָל מַה שֶּׁיִּקַּח מֵהֶן לַהֲנָאַת עַצְמוֹ בְּאֵיזֶה אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה אֵינוֹ אֶלָּא גֵּזֶל גָּמוּר וְאִם לֹא מָחֲלוֹ אֵינוֹ מָחוּל. שֶׁכְּבָר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פה ב) עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֲפִלּוּ אִם עָשָׂה מִצְוָה בִּזְמַן מְלַאכְתּוֹ לֹא לְצָדָקָה תֵּחָשֵׁב לוֹ אֶלָּא עֲבֵרָה הִיא בְּיָדוֹ שֶׁאֵין עֲבֵרָה מִצְוָה, וְקָרָא כְּתִיב (ישעיה סא ח) שֹׂנֵא גָזֵל בְּעוֹלָה. וּכְעִנְיָן זֶה אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדה קמא לד ח) הֲרֵי שֶׁגָּזַל סְאָה חִטִּים וּטְחָנָהּ וְלָשָׁהּ וַאֲפָאָהּ וּמְבָרֵךְ אֵין

עיונים

שכירות מכירה ליומיה. ואף שאמירתם ז"ל היא לשכירות חפצים, למד רבינו מזה גם לשכירות השעות, וכמ"ש להלן "והדין נותן" וכו'.

עשה מצוה בזמן מלאכתו וכו' עבירה היא בידו. כאן חידוש להלכה. ואולי גם מטעם זה פטרו את הפועלים מברכות וק"ש כנ"ל.

מסילת ישרים פרק יא
ממה שהקילו חז"ל בפועלים לגבי ברכת המזון וקר"ש יש ללמוד ק"ו עד כמה צריך להיות זהיר במלאכת בעל הבית.

From the halachic leniencies afforded to laborers, Mesilas Yesharim proves just how stringent an employee must be with his work ethic.

את נפשו אם לא שיודיעו מתחלה שיתרצה בזה או שמנהג אנשי המקום לשלם ביום השוק שמזדמנין להם מעות וכנ"ל בסוף סימן ט' עיי"ש. ומטעם זה אם שכר פועל ורוצה ליסע מביתו ולא יבא עד שיעבור הזמן (כח) צריך להזמין מעות עבורו קודם שיסע כדי שישולם לו בזמנו:

ד כל זה שכתבנו באלו השני פרקים הוא רק לענין אם מאחר את שכרו ואינו משלם לו בזמנו אבל אפ בובש שכרו לגמרי ואין בדעתו לפרוע לו (כו) ואפילו *) אם מחסר לו רק פרוטה אחת מטה שנתחייב לו עובר עוד על מה שכתוב בתורה לא תעשוק את רעך ולא תגזול ונו' דגם זה הוא בכלל גזל כדאיתא בגמ' והוא פסול לעדות מן התורה עבור זה ואחז"ל כל הבובש שכר שכיר כאלו גוטל את נשמתו ועובר בחמשה לאוין ועשת [היינו לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תלין פעולת שכיר האמור בת"כ ולא תעשוק שכיר עני ואביון ולא תבא עליו השמש ועשה דביומו תתן שכרו האמור בפרשה תצא] ועיי"ש בדף קי"א ע"א ועיין בזוה"ק פרשה קדושים שמאריך מאד בענין זה ע"כ השומר נפשו ישמור א"ע מאד בענין זה ויהיה שכרו אתו ופעולתו לפניו:

נתיב החסד

סגדית ממזונות שאמרו חכמינו לזהות מהגיע פס הפועל להאכילו לחם גר מע"פ שחייב כסעודת שלמה ע"ס כבר התפלא בספר חבל יוסף דהחס לא חייבהו תורה מזונה כלל מצה"כ הכא דחייבהי התורה לשלם בזמנו וזהו מהגיע לעקור דבר זה] ותפשר דס"ה אם לאמר ע"מ שלא יהיה לך עלי לישור בל תלין ג"כ מהני מטעם מחילה דזהו כאומר ע"מ שאין לך עלי לומלה דס"ל לשמואל דמהני מטעם מחילה ולין זה בכלל מהגיע ע"מ שכתוב בתורה ותפילו למאי דקי"ל כרב דיש לו עליו לומלה היינו משום דזהו סגדי לכוונתו על פחת כל דהוא ולא ידע שיאמרו כמו שכתבו הפוסקים מצה"כ הכא ול"ע: (כה) לריך. עיין לעיל פ"ע סעיף ד' ובבה"מ אם ומלאתי בספר מתן שכרן של מלות להפמ"ג שמסתפק אם ביומר מזה והיינו אם נתן מעות לשליח שישלם לפועל שלו בזמנו אם יוכל לסמוך ע"ז לאמרי דקיימא לן דשלוריית לא לאריכן חזקה שליח עושה שליחותו: (כו) ותפילו וכו'. לאיסור עושק שכר שכיר הרי הוא בכלל גזל ולאו דגזל הרי הוא על עיסור פרוטה:

*) ולגב לעמיק בכאן מקושרים שפת אמיס שלי דבר עלה אחת הנוגע לעניו לאיסור גזל ועושק שכר שכיר: והוא. שכל אדם שמבקש לאדם אחר שיעשה לו איזה פעולה בשכר יקלוב עמו המקח בתחלה דאל"ה עלול מאוד להיות גזלן ועושק שכר שכיר אם לא ירלה להיות ותרן גדול בממונו כדי לנאת מן הספק דהלא ע"פ רוב ילמרך האדם למלות פעולות בכל שנה ומעי מאוד שאחר הפעולה יש ויכוח בין האומן והבעה"ב בעניו שיעור השכר ולכשיסרו כ"א חושב בנפשו שהוא גזל מן האמי אך שאיו רולה לריב עמו אבל לאיו מוחל לו בלב שלם ולפעמים יש נ"ב מריבה ביניהם ומדינא הוא כשנסע האדם לפי המקום ושאין יפחות לו לפעולו פרוטה לאת מזה יקרא עבור זה מן התורה בשם גזלן ועושק שכר שכיר ומי יוכל לידע אם מנסע האדם בכל פעולה ופעולה לפי ענינה ובע"כ אם ירלה לנאת י"א בלי פקפוק יהיה מוכרח תמיד ליתן להבעל מלאכה כפי מה שהוא רולה וזה נ"כ קשה מאוד ע"כ הרואה לנאת י"ח יקלוב עמו בתחלה ויולא מידי כל ספק ונס הבע"מ יוזיל לו עי"ז כי אז הבריות בידו ליתן לאחר ובפרט שהוא ת"ח גדולי עשה כן דאל"ה מלבד חשש גזל ועושק שכר שכיר מלוי מאד מילול השם יש"ז שאיו ניכן למאן כפי רלוו שהאומן יאמר שהת"ח גזל לאו:

תם ונשלם הלק ראשון

אהבת חסד סוף פ"י

ישתדל לקבוע פרטי השכירות מקודם שיתחיל המלאכה כדי שלא יבא לידי גזל, מחלוקת, וחילול השם.

The Chofetz Chaim strongly advises that all employment details be clarified before labor commences, so as to avoid later disputes and other potential pitfalls.

צט א מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ה:
ק ב מיי' פ"י מהלכות שכנים הלכה א ועיין שם סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כב בהג"ה:
קא ג מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ו:
קב ד מיי' פ"ג מהלכות נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:
קג ה מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז ועיין שם בכ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ו:
קד ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב:
קה ז מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה ג:
קו ח ט מיי' שם פי"א הלכה ב סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף ג:
קז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
קח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
קט ל מ מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ח:
קי נ מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ז:

סבר ר' חנינא למימר בארעא מסלקינן להו. תימה כיון דטעמא דעל היתומין להביא ראיה משום שהקרקע בחזקת בעל חוב והיינו כשעשה אפותיקי כדמסיק א"כ הוה ליה כיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות[מ] דפשיטא דלא שקיל מגוף הקרקע את השבח וי"ל דכיון שהיה הקרקע בחזקת אביהם תחלה ועדיין לא יצאת מרשותן עדיפי מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות א"נ ביורד לתוך שדה חבירו נמי היה סבור דמסלקינן ליה בארעא:

יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום. וכן ברישא בשכיר שעות דלילה אע"פ שילא ממלאכתו ועוד לילה גובה כל היום ואינו עובר בבל תלין בעמוד השחר דלינה משמע כל הלילה וזה השכירות לא לן כל הלילה וא"ת לא ילין חלב חגי (שמות כג) הוא בעמוד השחר גרידא שאם העלה אימורים על גבי המזבח בתחילת הלילה והורידן לפני עמוד השחר נפסלין בלינה כדאמרינן בזבחים (דף פו.[י]) וי"ל מפני שהן ראוין להקריב בתחילת הלילה קרינא ביה לינה אפילו בעמוד השחר ודוחק ועוד דבפרק שני דזבחים (דף כ.) משמע גבי קידוש ידים ורגלים ומי כיור דעמוד השחר פוסל בלינה אפילו לא התחיל לינה אלא לאחר תחילת הלילה:
אמר

ספק. בבבא בתרא (דף כד:) באילן הנטוע בתוך חמשים אמה סמוך לעיר וקתני התם אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים[ג] ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דבין הכי ובין הכי למקץ קאי דכי קדם אילן נמי קתני קוצץ כי מספקא לן אמרינן קוץ ממה נפשך שהרי עליך לעשות נמצא הספק מוטל על הדמים ולא על קציצת האילן דאילו גבי אילן הסמוך לבור של יחיד קתני[ד] בה[ה] גבי ודאי דידיה אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים אם האילן קדם לא יקוץ תנן גבי ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ אלמא גבי ספק אילן דעיר טעמא משום דממה נפשך עומד לקציצה והכא נמי בין יתומים השביחו ובין אביהן השביח דינו ליטול קרקע עם השבח ואם היתומים השביחו מעלה להן השבח בדמים כדלקמיה הלכך גבי ארעא עם השבח ממה נפשך נמצא היתומים תובעין להוציא ממנו ועליהן הראיה: בארעא מסלקינן להו. יהבינן להו גריוא דארעא שיעור שבחייהו: ומעלין אותן. מן הקרקע: בדמים. ולא שקלי בארעא גופיה: בכור לפשוט. בכור ופשוט שהשביחו קרקע קודם שחלקו וקי"ל (ב"ב דף קכד.) שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל הבכורה בראוי דכתיב בכל אשר ימצא לו[ט] וכשהן באין לחלוק נוטל בכור פי שנים בקרקע שהיא משובחת ושמין את השבח ונותן לפשוט רביע שהוא מגיע לו בשבח שבתוך חלקו של זה: וכן בעל חוב ליתומין. וכן בעל חוב שקדם שטר הלואתו לשטר מקח של לקוחות טורפה מהן עם מה שהשביחו ושם להן שבח ונותן דמים וטעמא דכולהו משום דמעיקרא ארעא דידיה הוא ואין לנו לכופו למכור להן קרקע שלו בשביל השבח אם יש בידו מעות ולקמן מוקי לה בקרקע שנעשית לו אפותיקי: המגיע לכתפים. צריכין לקרקע דבר מועט דאילו אין צריכין לקרקע הוו להו פירות ולא מיקרו שבח ובעל חוב גובה השבח קאמר ולא פירות גמורין כדאמרינן בפ"ק[י]: הניחא למ"ד. פלוגתא במסכת כתובות (בהכותב[כ]): אי אית ליה זוזי ללוקח. שיעור דמי החוב: שפיר. איכא למימר דארעא מעיקרא דידיה הואי והוא דנחת לה שלא ברשות שקל שבחא בזוזי ולא בארעא הואיל והוה מסיק ביה שיעור ארעא כולה: מתני' שכיר יום גובה כל הלילה. שכיר שפעולתו ליום ויוצא לערב גובה כל הלילה כל הלילה הוא זמן גבייתו בין לענין שבועה שתקנו לו חכמים שכיר בזמנו הוא נשבע ונוטל[ל] בין לענין שאינו עובר עליו משום לא תבא עליו השמש (דברים כד) אלא משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (ויקרא יט): שכיר לילה. שיוצא ממלאכתו בבוקר: גובה כל היום. בין לענין שבועה ובין לענין שאינו עובר עליו משום בל תלין אלא משום לא תבא עליו השמש ובגמרא יליף לה: שכיר שעות. גובה כל היום וכל הלילה אמוראי מפרשי לה בגמ'[ל]: שכיר שבוע. שמיטה: יצא ביום. שכלתה שכירותו לבוקר או ביום: גובה כל היום. וכיון ששקעה חמה עובר עליו: יצא בלילה. שכלתה שכירותו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום. דכיון דמשכה פעולתו משתמך הוה ליה שכיר לילה ואינו עובר עליו בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה: גמ' איפוך אנא. דלא תלין בשכיר לילה לא תבא בשכיר יום: שכירות אינה משתלמת אלא בסוף. כדאמר באיזהו נשך (לעיל סה.) כשכיר שנה בשנה שכירות שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שתשקע החמה וכי כתיב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר: ממשמע שנאמר וכו'. שאין לינה קרויה אלא עד הבוקר דכתיב (שמות לד) ולא ילין לבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא: מאי קראה. היכא רמיזא בל תשהא: זה לפי שלא שכרו. ולא קרינא שכיר גביה:
וזה

סבר רבי חנינא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל בעל חוב להביא ראיה אמר להו[א] ההוא סבא הכי א"ר יוחנן [א]על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומין להביא ראיה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [ב]ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קיימא אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול הכא נמי האי שטרא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומים להביא ראיה אייתו יתמי ראיה דאינהו אשבחו סבר רבי חנינא למימר כי מסלקינן להו בארעא מסלקינן להו [ג]ולא היא בדמי מסלקינן להו מדרב נחמן [ג]דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן [ד]בכור לפשוט [ה]ובעל חוב וכתובת אשה[ב] ליתומים [ו]ובעל חוב ללקוחות א"ל רבינא לרב אשי למימרא דסבר שמואל בעל חוב ללקוחות (א) ומי אית ליה שבחא ללוקח [ז]והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח וכי תימא לא קשיא כאן בשבח המגיע לכתפים כאן בשבח שאין מגיע לכתפים והא [ג]מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וכי לא מסיק שיעור ארעא ושבחא דיהיב ליה זוזי ללוקח ומסלק ליה הניחא למ"ד [י]אי אית [ליה] זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל חוב שפיר אלא למ"ד אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב ונימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסליקנא לך מכולא ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי גריוא דארעא בארעאי שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן כגון דשויא ניהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו: **מתני'** המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז השביעית מן המנין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין [ח]שכיר יום גובה כל הלילה [ט]שכיר לילה גובה כל היום [י]שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום [כ]שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: **גמ'** ת"ר מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה ת"ל [א]לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר [ב]ביומו תתן שכרו ואימא איפכא [ל]שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה ת"ל עד בקר [מ]מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב [נ]עובר משום בל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה [ג]אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך ת"ר [ס]האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן וזה

א) [עי' תוס' סוטה כה: ד"ה ב"ה סברי], ב) בבא בתרא כד:, ג) בבא קמא לה:, ד) שם ולעיל יד: טו. [בכורות נב.], ה) [סוטה מד. וש"נ], ו) [לעיל טו. בבא קמא צה.], ז) [לעיל סה. וש"נ], ח) ב"ב כה:, ט) ב"ב קכד., י) טו., כ) צ"ל בפרק מי שהיה נשוי דף צא ע"ב [כ"ה במהרש"א] [ע"ש תוס' ד"ה מאי פסיקא ותוס' בבא קמא לו ע"א ותוס' בבא מציעא לה ע"א ד"ה הניחא], ל) לקמן קיא., מ) לעיל קא., נ) צ"ל פז. (ב"ש) עיי"ש בגליון הש"ס ועיין רש"ש כאן.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דסבר שמואל בע"ח ללקוחות יהיב שבחא ומי אית:

תורה אור השלם

א) לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: [ויקרא יט, יג]
ב) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: [דברים כד, טו]
ג) אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ: [משלי ג, כח]

הגהות וציונים

א] צ"ל ליה (דבש תמר, וכ"ה בראשונים ובכת"י). ב] "וכתובת אשה" ליתא בראשונים ובכת"י. ג] צריך להוסיף אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים (באה"מ, וכ"ה בכת"י וברש"י על הרי"ף ובאו"ז ובנמו"י). ד] צ"ל דקתני (באה"מ, וכ"ה בכת"י ובנמו"י).

ליקוטי רש"י

בכור לפשוט. שהשביחו את הנכסים קודם חלוקה ובשעת חלוקה נוטל הבכור פי שנים בקרקעות צריך להחזיר לפשוט רביע השבח של חלק בכורה במעות שאין לו ליטול פי שנים במה שהשביח זה ואם השביח בי"ב זוז כשנטל זה פי שנים בקרקע נוטל מן השבח ח' זוזים צריך להחזיר לו ב' זוזים ומעלה לו בדמים ואין נותן לו מן הקרקע אלא אם רצה מסלקו בדמים ונותן לו שני זוזים ואין יכול לומר לו הפשוט תן לי קרקע כזה שוה ב' זוזים. ובעל חוב וכתובת אשה ליתומים. ב"ח שיורד לנכסי יתומים בשביל חוב אביהן אין לו במה שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן כלום ומעלה להן לשבחן בדמים ונותן מעות אם ירצה. ובע"ח ללקוחות. ב"ח הטורף לקוחות בשביל חוב שיש לו על המוכר אין לו כח במה שהשביח לוקח ומסלקו ב"ח בדמים ונותן לו דמי שבחו ואין נותן לו קרקע בשיעור שבחו. ב"ח גובה את השבח. ואינו מחזיר ללוקח כלום [ב"ק צה:]. וכל הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משובחת ע"י הלוקח [לעיל יד:]. הלוה לחבירו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות טורף ב"ח הגוף והשבח [בכורות נב.]. המגיע לכתפים. כגון תבואה שגדלה כל צרכה נותנה ללוקח או דמיה [ב"ק שם]. קרוב ליקצר אלא שעדיין צריכין לקרקע הוו להו כפירות גמורין. והא מעשים בכל יום. דייני טורפי מקח באין לפני שמואל ומגבי לבעל חוב כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן שצריכין לקרקע [לעיל טו:]. מסיק ביה. נושה בו [גיטין לז:]. אי אית ליה זוזי ללוקח. לפרוע החוב. לא מצי מסלק ליה לבעל חוב. מן ארעא דבע"ח קדים. שפיר. דמצי למימר דהיכא דיש קרקע מותר על החוב עם השבח מסלק ליה [illegible]

לשלם לפועל בזמנו

ב"מ ק"י ע"ב ת"ר מנין, שם קי"א ע"א כל הכובש, משנה שם אחד שכר אדם

מן התורה חייב לשלם שכר פועליו בזמן, ואם מאחר כשיש לו ממון עובר על בל תלין. ומאז ואילך כל זמן שאינו משלם עובר משום "בל תשהה". אמנם אם שכר פועלים ע"י שליח, אינו עובר על בל תלין.

There is a Torah obligation of bal talin to pay workers on time when the term of employment is complete. Even after the time frame of *bal talin*, one who further delays payment transgresses a separate prohibition of *bal tashe*.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לעיל עו. לקמן קיח., ב) [לעיל קג. ועיין תוס' לקמן קיב: ד"ה שכיר שבועות מה:], ג) [לקמן קיב:], ד) קי:, ה) עי' ב"ק עט:, ו) עמוד ב, ז) דף קיב., ח) דף קיב:, ט) ע"ז סד: עיי"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בה' שמות ועשה הללו:

תורה אור השלם

א) לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: [ויקרא יט, יג]

ב) לֹא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: [דברים כד, יד]

ג) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: [דברים כד, טו]

ד) אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ: [משלי ג, כח]

ה) נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: [ויקרא ה, כא]

הגהות וציונים

א] "היה" ליתא בכת"י: ב] רש"ל מ"ז (גליון) וכן משמע לקמן קיג ע"א ומרש"י כאן: ג] צ"ל אחרי ד"ה ה' שמות: ד] "ביומו תתן שכרו" נראה מיותר (באה"מ, וכן ברש"י על הרי"ף ליתא): ה] נדצ"ל עשקו: ו] צ"ל כיחוש (דפו"י):

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ד סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף ז:
קיב ב טוש"ע שם סעיף ט:
קיג ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד:
קיד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
קטו ה מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ג ד סמג לאוין קנו טור וש"ע ח"מ סי' שנט סעיף ז וסעיף ח ודלא כסוגיין וע"ש:
קטז ו ז מיי' שם פ"ז הלכה א והלכה ב סמג עשין עג:
קיז ח מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה א סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף א:
קיח ט י כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף י:
קיט ל מ מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' פט סעיף ג:
קכ נ מיי' שם הלכה א סמג שם:

ליקוטי רש"י

שמעיה. שלוחו [קדושין ע.]. שמשו [חולין קלג.]. בל תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב אלא לעבור על האביון בשני לאוין לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואביון ועל העשיר כבר הוזהר (ויקרא יט יג) לא תעשוק את רעך [דברים כד, יד]. שכיר בזמנו נשבע ונוטל. אם ביום שילא ממלאכתו תבעו נשבע שלא קיבל ונוטל שזה אחד מן הנשבעים ונוטלין האמורים במסכת שבועות (דף מה:) שתקנו לו חכמים דשקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר משום דבעל הבית טרוד בפועליו וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו [לעיל קג.]. גר תושב. שקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח [ע"ז כ.]. אינו עובד עבודת כוכבים ובר מיניה של עובד כוכבים הוא בכל שאר עבירות [שם סד:].

וזה לפי שאין פעולתו אצלו היכי דמי אי דאמר להו שכרכם עלי שכרו עליו הוא דתניא [א] השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנה אותו [א] לא צריכא דאמר להו שכרכם על בעל הבית יהודה בר מרימר א"ל לשמעיה זיל אגיר לי פועלים ואימא להו שכרכם על בעל הבית מרימר ומר זוטרא אגרי להדדי אמר רבה בר רב הונא [ב] הני שוקאי דסורא לא עברי משום בל תלין מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמיכי אבל משום בל תשהא ודאי עובר: שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום: אמר רב [ג] שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום תיובתא דרב אמר לך רב לצדדין קתני שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה תנן היה [א] שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יוצא ביום גובה כל היום יוצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום אמר לך רב תנאי היא דתניא שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה דברי ר' יהודה ר"ש אומר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום מכאן אמרו [ד] כל הכובש שכר שכיר עובר בה' שמות (א) הללו ועשה משום [א] בל תעשוק את ריעך ומשום [א] בל תגזול ומשום [ב] בל תעשוק שכיר עני ומשום [א] בל תלין ומשום [ג] ביומו תתן שכרו ומשום [ג] לא תבא עליו השמש הני דאיכא בימַמא ליכא בליליא דאיכא בליליא ליכא בימַמא אמר רב חסדא שם שכירות בעלמא [ה] איזה הוא עושק ואיזהו גזל א"ר חסדא [ד] לך ושוב לך ושוב זה הוא עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה רב ששת [ו] איזהו עושק שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון דקא כפר ליה ממונא אלא אמר רב ששת נתתיו לך זהו עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה אביי [ז] איזה הוא גזל שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון בעינן דקא כפר ליה ממונא אלא אמר אביי לא שכרתיך מעולם זה הוא עושק נתתיו לך זה הוא גזל ולרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומאי שנא גזל דלא קשיא ליה אמר לך גזל דגזליה והדר כפריה אי הכי אפילו עושק נמי דהדר כפריה הכי השתא בשלמא התם כתיב [ה] או בגזל מכלל דאודי ליה מעיקרא אבל גבי עושק מי כתיב או בעושק [ה] או עשק כתיב שעשקו כבר רבא אמר זה הוא עושק זהו גזל ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין:

מתני' [ח] אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום [ג] ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר [ט] אימתי בזמן שתבעו [י] לא תבעו אינו עובר עליו [כ] המחהו אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו [ב] [ל] שכיר בזמנו נשבע ונוטל [ג] עבר זמנו אינו נשבע ונוטל [מ] אם יש עדים שתבעו (בזמנו[ב]) הרי זה נשבע ונוטל [נ] גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר:

גמ' מני מתני' לא תנא קמא דמאחיך ולא רבי יוסי ברבי יהודה מאי היא דתניא

מאחיך

רש"י

וזה לפי שאין פעולתו עליו. ולא קרינא ביה פעולתו אתך: ואימא להו וכו'. דאי לא משתלימנא לא עבדנא: אגרי להדדי. כשהיה האחד צריך לפועלים חבירו פוסק עמהן ואמר להן שכרכם על בעל הבית: הני שוקאי דסורא. בעלי בתים של סורא שאין מגיעין למעות עד יום השוק: לא עברי. על שכר פועלין: מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמכי. להגיע למעות הלכך אפילו אית ליה מעות גביה לא עבר דאדעתא דהכי איתגר ליה וכיון דמיומא קמא לא עברי תו לא עברי כדאמרינן לעיל[ד] שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון: אבל משום בל תשהא עובר. מיום השוק ואילך: שכיר שעות דיום. שנשכר לו מן הבקר עד חצות: גובה כל היום. דהא כלתה שכירתו מחצות ואיכא בלא תבא: שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה. ולכשיעלה עמוד השחר עובר משום בל תלין דהא נשתעבד לו קודם לכן: ושמואל אמר שכיר שעות דיום הוא גובה כל היום. כדקאמרת ואין לילה הולך אחר יום אבל שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך אחר הלילה הואיל ושכירותו בליל יום זה ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה אלא כל הלילה: תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום. בשלמא שמואל מוקי לה בשכירות שעות דלילה אלא רב במאי מוקי לה: לצדדין. והכי קאמר שכיר שעות יש שגובה כל הלילה ויש שגובה כל היום וכדאמרי אנא: יצא בלילה וכו'. אלמא הואיל ומשכה פעולתו בלילה הוה ליה שכיר שעות דלילה וקתני גובה כל הלילה וכל היום: [ג] משום לא תגזול. דהא אוקמיה באיזהו נשך (דף סא.) לכובש שכר שכיר דאי גזל ממש מלאו דריבית ואונאה נפקא: ה' שמות. חמשה לאוין לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תלין ולא תעשוק שכיר עני ואביון ביומו תתן שכרו[ד] ולא תבוא עליו השמש ועשה ביומו תתן: שם שכירות. כולהו בחד ודאי לא משכחת לה אלא הכי קאמר עבירות כל השמות הללו בשם שכירות הן יש מהן בשכירות לילה ויש מהן בשכירות יום: גזל. משמע שאנסו בידו מידו ממש טפי מעושק דכתיב (שמואל ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי וכן (שופטים ט) בבעלי שכם ויגזלו את כל אשר יעבור עליהם בדרך[ה]: מתקיף לה רב ששת. על כרחיך עושק דקא כפר ליה הוא מדחייביה עליו בתורת כהנים קרבן שבועה דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד וגו':

אלא אמר רב ששת וכו'. לקמן פריך לרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומ"ש גזל דלא קשיא ליה: לא שכרתיך מעולם. לא דמי לגזל כי נתתיו לך דהא מודי ליה דעבד בהדיה וקא גזל ליה: מ"ש גזל דלא קשיא ליה. הא איהו נמי גבי קרבן שבועה כתיב ואי לא כפר שבועה היכא: דגזליה והדר כפריה. כל זמן שלא תבעו בב"ד אלא דינו לדין עצמו היה גוזלו ואומר איני נותן לך וכשתבעו בב"ד כפר ונשבע ולעולם גזל לא איקרי אלא א"כ אומר לו איני נותן לך: אי הכי עושק נמי. נוקמיה כרב חסדא בלך ושוב ודקשיא לך שבועה היכא כגון דהדר כפריה: הכי גרסינן הכי השתא בשלמא התם או בגזל כתיב וכחש השתא מכלל דאודי ליה מעיקרא. כלומר וכחש בעמיתו בגזל במה שהיה גוזלו עד עתה בתורת גזל כחש עכשיו וכפר ומקודם כחש קרוי גזל: אבל הכא מי כתיב או בעושק. דנימא וכחש בעושק דמעיקרא: או עשק כתיב. על ידי הכחשה עשקו: שעשקו כבר. משעה שהתחיל לתובעו עושקו[ה] בכחישה ולא נקרא עשק על ידי דבר אחר קודם כחישה: מתני' שכר בהמה וכלים. יליף בגמרא[ו]: לא תבעו אינו עובר עליו. בגמרא[ו] יליף ליה דכתיב אתך מדעתך ולא מדעתו: המחהו. נתקו מאצלו והעמידו אצל חנוני שהיה פועל צריך לקנות פירות מחנוני ואמר לו בעל הבית לחנוני תן לו בדינר פירות ועלי לשלם: או אמר לשולחני. תן לו בדינר מעות: נשבע ונוטל. מפרש בגמרא[ח]: ואם יש עדים שתבעו. בזמנו: גר תושב. שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז[ט] ואוכל נבילות וטריפות: יש בו משום וכו'. מפרש בגמרא[ו]: גמ' מאחיך

תוספות

אמר ליה לשמעיה זיל אגיר לי פועלים. לא משום שהיה דעתו לדחות אלא היה ירא שלא יהא פנוי ליתן להם ואפילו משום בל תשהא לא היה עובר כיון שהוא עסוק במלאכה אחרת: מתקיף לה אביי איזהו גזל כו'. תימה וכי לא ידע אביי דרב ששת מוקי לה באודי ליה והדר כפריה וי"ל דסבר אביי דאית לן לאוקמי גזל דומיא דעשק וכי היכי דלא קאי וכחש אעושק לא קאי נמי אגזל אלא תחילת גזל דקרא ותחילת עושק הוא כיחש[ו] ולא דייק כדדייק רב ששת בסמוך דהכא כתיב או בגזל והכא כתיב או עשק בלא בי"ת: או עשק כתיב. לא גרסינן שעשקו כבר: ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. לאו משום דכתיב גזל ועשק שהיה בלשון דייק אלא משום דכתיב תרי לאוין תימה בשלמא הכא חילקן כדי לעבור עליו בשני לאוין אלא גבי אשם גזילות למה נכתבו שניהם או בגזל או עשק:

גמרא כל הכובש וכו', משנה אחד שכר אדם וכו'

- מי שעושק שכר שכיר עובר על כמה לאוין.
- איסור בל תלין שייך גם בשכירות בהמה וכלים.
- אם מינה אחר לשלם לפועלים בעדו, שוב אין בעה"ב עובר על בל תלין.

- The Gemara discusses the multiple transgressions of one who completely withholds the payment of wages.
- The prohibition of *bal talin* applies to all forms of wages, including rental money.
- If the employer appointed an agent to pay his employees, he would not transgress *bal talin* if the agent delays the payment.

הגה יג)[ג]שעורין שהוסרו במיס ומייבסין חותן בתוך ומחר כך דשין חותן בפרוס להסיר קליפותיהן אין בהם משום בל תחסום מד)שכבר נתחייב בשעת *לחלל משום מלאכת מחשבת שלא יתחלל העין שלא יחמרו שחוסם פרתו טז)מניח מעט מחותו המין ותולה בשותפו שתחלל ממנו.

ט טז)[ה]ראשי השוכר להאכילה יח)בפקיעי עמיר (3פירוש אגודות קש של שבלים שנדושו. רש"י[מו]) **כדי שלא תאכל הרבה מהדיש** יט)**ורשאי בעל הפרה להרעיבה כדי שתאכל הרבה מהדיש.**

סימן שלט

לתת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו ומתי זמנו

ובו י"א סעיפים

א אז)[א]**מצוה לתת שכר שכיר בזמנו ואם אחרו עובר בלאו** בז)**אחד שכר אדם או בהמה או כלים אבל על שכר קרקע** ג)**יש מי שאומר שאינו עובר.**

ב [ב]**כל הכובש שכר שכיר** ג)**כאילו גוטל נשמתו** ד)**ועובר בחמשה לאוין ועשה.**

ציונים ומקורות יג) טור סעיף י"ב, וכן פירש כ"מ ב"מ ס"ט ע"ב ד"ה המרכסות. יד) רמב"ם שם פי"ג משכירות דין ו'. טו) ב"מ צ' ע"ב ד"ה פקיעי עמיר.
סימן שלט ג) טור סעיף ג' בשם הרמ"ה.
ג) ממהדורות של"ד ובאר הגולה.

מז) **שכבר נתחייב במעשר.** פירוש, ומתן דומיא דדיש ופעולת כרם וקמה בעין, דכל אלה לו נגמרו עדיין למעשר, וכמ"ש לעיל סימן של"ז סק"ו: יח) **מביא מעט מאותו מין כו'.** וטומנו בשק ושק תולה בגוותה דלו ליח כה משום מרלית עין, דהכוותה מחיצת החמימה (גרמה) עד ותם מחמו עוכר *בלאו דכתיב כה כמו שיתבאר לפיטו. ולפ דק, דבעל הבית שחיטו טותן בזותו ודעתו ליתן לאחר זמנו, חיטו עוכר משום לפ מעשות, אלא משום לפ תחות עליו השחת. וגם לפ דק לאלאך בין הפ למ"ש בסמוך: כ) **אחד שכר אדם כו'.** ילפיטן לה [שם ק"א ע"ב] מדכתיב [דברים כ"ד י"ד] לפ תעשוק עני ואביון מאחיך מגרך אשר בארלך בשעריך, דמדכתיב לפ תעשוק שכיר כו' אשר בארלך, ילפיטן שעל כל אשר בארלך חייב, על שכר אדם או בהמה או כלים. מיהו על שכר *קרקע כתב הטור [סעיף ב'] בשם הרמ"ה [והוא הים מי שחומר שהשוכר המחכר] לחיטו עובר, דדרשיטן אשר בארלך ולא ארלך ממש: **סעיף ב'** כא)**כאילו גוטל נשמתו.** ילפיטן לה בגמרא [ב"מ קי"ב ע"א] מדכתיב גבי שכירות [דברים כ"ד ט"ו] כי אליו הוא נושא את נפשו. ופליגי בגמרא, חד אמר נפשו של גוזל וחד אמר נפשו של גזלן, ובפרישה [סעיף ג'] כתבתי לחיות דכל אחד, ועיין פרישה מה שהתבתי משם. רא)**ועובר בחמשה לאוין ועשה.** בגמרא [שם ק"א ע"א] מני להו, והן, לפ תגזול [ויקרא י"ט י"ג] [דלגופה לפ תילטוק דילף מריבית ותונחה, ע"ש בריש פרק מיזהו נשך [ס"א ע"א]], לפ תעשוק שכר שכיר [דברים כ"ד י"ד] ולפ תעשוק את רעך [ויקרא שם], לפ תלין [שם], לפ תבוא עליו השמש [דברים שם ט"ו], ועשה דביומו תתן שכרו [שם]. ומע"ג דקתמר כתיבי בשכיר יום וקתמר בשכיר לילה וכמו שיתבאר [בסק"ה], מ"מ ס"ל להרמב"ם [פי"א משכירות ה"ב] **והטור** [סעיף ג'] והמחבר שכאשר עובר ממש בהן (בכל) [בכל] מיקור שכר שכיר], לכיון דשם שכירות חל הוא נתחייב גם בשכיר יום אמה שנאמר בשכיר לילה וכן מיפכא, וכן כתב ב"י [שם], עיין פרישה [שם]:

רבינו מלשון והרכסים לנקטה [ישעיהו מ' ד'], והרמב"ן ז"ל [שם פ"ט ע"א ד"ה ועוד] מפיטיו מהילולמי פ"ע דתרומות [ה"א], מני [דברים כ"ה ד'] בדיטו ולפ בדלכו. פ. הוא בפירוש רס"י [שם ד"ה המרכסות] ומוסף שם [ד"ה המרכסות], וכן כתב הרמב"ד [בהשגות שם] בשם המפרשים. כ. כן הוא לשון הטור [סעיף י"ב] ושם בבריימע [צ' ע"א]. אבל לעיל"ד לפ אמרו מיקון זה שם אלא בהיה דשה בתרומה ומעשר, אבל בחולין הוא מיתה לאכול, וכן הרמב"ם שם לפ העתיקו אלא לעיין תרומה ומעשר. ולפשר דשאני הכא דבפיס הזיקו דקליפות. **סעיף ט'** ק. לשון הטור סעיף ט', בריימע שם ויפיע עמו הפועל וכו', השם שאי שעיקר מזוטת שלו שים לו כח מהן מפכרס, והלכך לאור להרעיב נפשו, משמ"כ בגהמה דעיקר לפילמה מיטו מהכרס, ולפ לאור להרעיב נפשו, משמ"כ בגהמה דעיקר לפילמה ובשיעמה הוא מהבוזאה שבא לדום בה ותחרא לכתה. שמ"ע [סימן של"ז סקל"ט].

סימן שלט סעיף א' א. אבל כור. מדפרט להך [ב"מ קי"א ע"א] ולפ יליף אלא הכך [שם ע"ב], וע"ש ל"ל מ' שהגריך קלא לקרקעי: (ליקוט) אבל על כור'. עיין בתר הגולה [אות ג']. והוא ממוה, דזהו מלישא דמ"ק דבריימתא [שם קי"א ע"ב], אבל מצא דמתני' [שם ע"א] לפ יליף שכיר שיליף מאחר כל שפעולתו אחך [שם ע"ב], ואף קרקע במשמע, וק"ל כמתני' כמ"ש בפ"ד דיבמות [מ"א ג'], וכן פסק הרמב"ם [פי"א משכירות ה"א]. ואף לפמש דבריימתא, למעט מבאלך קרקע אינו מוכרח, וע"ע (ע"כ): (ליקוט) יש מי כור'. וכן משמע בירושלמי שם [ב"מ פ"ט ה"א] בחלך לרבות הבהמה והעבדים בשעריך לרבות מתעלטלין, משמע דקרקע לפ, ולהכי מרבה עבדים, דלפ מיטע להוקמו לקרקעות (ע"כ):

באר הגולה

באור הגר"א

באר היטב

סעיף ט'. ו. להרעיבה. עיין מה שאחאתי לעיל סימן של"ו סעיף י"ט ס"ק י"ד ע"ש: ולבסוף חיברו, ואפילו לפי מ"ש הרמ"א בסימן צ"ה [סעיף א'] דבית הר"ל דין קרקע, אכתי יש לחלק בין איסורא לממונא כו', ולכן נראה דהכא

פתחי תשובה

סימן שלט סעיף א'. א. אבל על שכר קרקע. כתב בספר קצוה"ח [סק"א] וז"ל, ונראה דלדעת הפוסקים דבית מיקרי תלוש כיון שהוא תלוש

גליון מהרש"א

סימן שלט. סעיף א'. מצוה לתת שכר שכיר בזמנו. כתב בספר המינוך פרשת רלה מלוה תפ"ע ז"ל, ומ"מ (כו') אף בזמן הזה [כו'] אם שכר מבני ישראל ועבדו זמן מרובה או אפילו מועט, שיעיין לו בשלחו מעמו מאחר שרכו ד'.

בדפ"ר: שבוע ותוקן ממהדורת תנ"ב ואילך

בפרישה [*יראה]

בע"ת: בלאוין דכתיבי

ממהדורת תנ"ח

Several pertinent halachos discussed in Shulchan Aruch as they relate to bal talin:

1. Bal talin applies to all forms of wages and rentals. Some opinions exclude rental money for real estate.
2. One who withholds wages from a worker transgresses 5 prohibitions and one positive mitzva.

שו"ע חו"מ סימן של"ט, סעיפים א, ב, ח, ט, י

כמה פרטים בדין בל תלין:

1. איסור בל תלין חל בין על פועלים או שכירות כלים, אבל בשכירות קרקע י"א שאינו עובר.
2. הכובש שכר שכיר עובר בחמשה לאוין ועשה.

סימן שלט **סעיף ו' א) שקבלנות היא כו'.** נסמ"ע [סק"ב] כתב הטעם דמין מומן קונה נשנה כלי. עיין נמה"ע סימן כ"ח סעיף ט"ו שם כתוב ג' דעות בזה, ור"י [הובא בטור שם] ס"ל דקונה, היינו משום משה קדושין מושכין גם לדעת ר"י ומקודשת מספק, אבל לענין ממונא הכניע לגמ' כר"י, וכן פסק ע"פ כת"י (ג"י) *ג"כ ס"ח שם סעיף (ג') [ג"ג]. מ"מ נ

ג [1]**איזהו זמנו שכיר יום** [ז]**יש לו זמן ליתנו לו כל הלילה לא נתנו לו עובר עליו בבקר משום בל תלין שכיר לילה זמנו ליתנו לו כל היום לא נתנו לו עובר עליו בערב** [ח]**משום ביומו תתן שכרו. הגה** [3]**ופועלים דידן שמין עומדין מלאכה עד הלילה** [ט]**כיון שמקבלה עליו חמה עובר עליו משום ביומו מתן שכרו ואם עשה מלאכה עד הלילה יש**

ד **לו זמן כל הלילה** [י]**אף על פי שלא שכרו** [1]**בפירוש כן ומן מדעתא דהכי** [1]**גמיר[ה].**

ה [ב]**שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל אותו היום יצא בלילה גובה כל אותו הלילה.**

ו [ב]**נתן טליתו לאומן לתקנה בקבלנות וגמרה** [י]**כל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר נתנו לו אפילו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר** [יא]**משום בל תלין** *[יב-יג]**שקבלנות היא כשכירות לפורעו בזמנו.**

[שו"ת 1734691]

ש"ך כת"י: עיין במשובב מהלמ"ן שמון סי' ק"ט.

ציונים ומקורות 3) כ"י סעיף ד' בשם מנוקי יוסף פרק המקבל ב"מ ס"ז ע"ב מדפי הרי"ף בשם מוס' ראה תוס' רא"ש ק"י ע"ב ד"ה שכירות. ד"מ ד'.

סימן שלט 1) תוספות מהדורות הסמ"ע ובאה"ג, ועיין בביאור הגר"א סק"ג.

כשכיר שעות אז שכיר שנה דנסעיפים שמחר זה: [ח] **אע"פ שלא שכרו אדעתא דהכי.** פירוש, שבשכרו לעשות לו בשמח פועלים, והרי פועלים דידן שמין עומדין מלאכה עד הלילה: **סעיף ד'** [ט] **יש לו תשלום כל אותו יום.** פירוש, ולא יאמר, כיון דכלה מלאכתו קודם שקיעת החמה אלו עליו המהכרות דבימו אמן שכרו ולא אבוד עליו השמש. וזהו הטעם דשכיר שבת וכו' דנסעיף שמחר זה: **סעיף ו'** [י] **כל זמן שהטלית ביד האומן כו'.** דלא אין פועלת שכיר מוטל על בעל הבית לעבור עליו, שהרי מופס מפלו בשנדמה: [יא] **משום בל תלין כו'.** כן הוא שם בגמרא: [יב] ובגמור [סעיף ה"ן]. וקשה דמשום ביומו אמן שכרו הוה ליה למימר. ובפרישה [דרישה שם] כתבתי משום דהוי שכירי יום אין עוברין משום ביומו אמן כו' וכ"ל [סק"ה] **אלא** משום בל תלין, משו"ה נקטיה ג"כ כאן, וכמילו אמר מיוחד דבל תלין דעלמא הוא אל כאן אין שקשקה החמה. אבל אין נחרך ולומר דהרמב"ם והטור ס"ל דהגמ' נקט משום דס"ל דעובר בכל אחד ממשה לאוין וכ"ל סעיף ג' [סק"ד], ומשו"ה נקט בל תלין לרבותא דאפילו אותו עובר ב"ש משום ביומו אמן שכרו, דזה אינו, דהא כבר כתבתי [סק"א] דגם להרמב"ם והטור אינו עובר בשמשתן אלא הכותב שכרו ואין דעתו ליתנו לשכיר כלל, משא"כ כאן אלא מיירי בכותב, וק"ל: [יב] **שקבלנות היא בשכירות.** כתב כן לאפוקי ממ"ד [ב"מ קי"ב ע"א] אומן קונה

סעיף ג' [ז] **יש לו זמן ליתנו כל הלילה כו'.** נסמ"ע [סק"ב] כתב הטעם דמין אומן קונה נשנה כלי. עיין נמה"ע סימן כ"ח סעיף ט"ו שם כתוב ג' דעות בזה, ור"י [הובא בטור שם] ס"ל דקונה, היינו משום משה קדושין מושכין גם לדעת ר"י ומקודשת מספק, אבל לענין ממונא הכניע לגמ' כר"י, וכן פסק [דברים כ"ד ט"ו] שם מצוה לתן שכרו ביומו, ואין כתב רמנוה לא מצוה עליו השמש, אלא על כרחך בשכיר לילה מיירי, דשכירותו ניתן להתנה בסוף הלילה, ומנה המורה זמן לענין הדין להשמדל דמי השכירות כל היום, ומזהירה המורה שלא יבוא עליו השמש מלינן לו. ומ"ש [ויקרא י"ט י"ג] לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר, מיירי בשכיר יום, ויש לו זמן כל הלילה, רק שימנו לו קודם אור הבוקר, כן הוא בגמרא וכ"ש [ב"מ ק"י ע"ב], ועיין פרישה [סעיף ד"]: **ו משום ביומו תתן שברו.** כן הוא לשון הגמרא [שם] והפוסקים. ונראה דנקטי רישא דקרא, ואחריו מיד כתיב לא תבוא עליו השמש, וכונתן דעובר בתוורייהו נעשה ולא מעשה הכתובים בתקרא זה אתר זה. ועיין לענל סימן ל"ז [פרישה סעיף מ"א] וציו"ד סוף סימן כ"מ [דרישה אות י"] דכתבתי שדרך הגמרא לנקוט רישא דקרא וכונתו לסיפא דקרא, וכ"ש כאן דכונתו לתרוייהו, וק"ל: **ז כיון ששקעה עליו החמה כו'.** דהו"ל כשכיר שעות אז שכיר שנה דנסעיפים שמחר זה: [ח] **אע"פ שלא שכרו אדעתא דהכי.** פירוש, שבשכרו לעשות לו בשמח פועלים, והרי פועלים דידן שמין עומדין מלאכה עד הלילה: **סעיף ד'** [ט] **יש לו תשלום כל אותו יום.** פירוש, ולא יאמר, כיון דכלה מלאכתו קודם שקיעת החמה אלו עליו המהכרות דבימו אמן שכרו ולא אבוד עליו השמש. וזהו הטעם דשכיר שבת וכו' דנסעיף שמחר זה: **סעיף ו'** [י] **כל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר נתנו לו אפילו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר** [יא]**משום בל תלין** *[יב-יג]**שקבלנות היא כשכירות לפורעו בזמנו.** כתב כן לאפוקי ממ"ד [ב"מ קי"ב ע"א] אומן קונה

ערך לחם

סימן שלט סעיף ג' בסופו. פועלים דידן שאינם עושין מלאכה עד הלילה ומתחילה אדעתא דהכי אגרי להו, כיון ששקעה חמה עובר משום לא תבוא עליו

ביאור הגר"א

סעיף ג' ב. ופועלים כו'. ממ"ש נסעיפים ד' ה': ג. **אע"פ שלא שכרו אדעתא דהכי.** כן נ"ל, וכן הוא נסמ"ע [סק"ח]. והטעם ממ"ש שם נגמרא [ב"מ ק"י ע"ב] משום דשכירות אינה משתלמת אלא לנסוף, והכי נמי גמרו מלתתן: (ליקוט) **אע"פ שלא שכרו אדעתא דהכי.** דמ"מ שכירות אינה משתלמת אלא לנסוף אף כה"ג, ממ"ש שם ע"ג ס' אחר להו רבא כו' דשכירות כו', אע"ג דלאו אדעתא דהכי אגרי (ע"כ): **סעיף ה'** ד. (ליקוט) **שכיר שבת כו'.** דלא נחתי אדעתא דהכי אגרי (ע"כ) [ב"מ ק"י ע"ב] אלא כדע"ת וכמ"ש שם [קי"א ע"א] (ע"כ): **סעיף ו'** ה. **נתן כו'.** ככל שמא [ב"מ ק"י ע"א]

באר הגולה

סעיף ג' ו. לשון הטור סעיף ד', וכן כתב הרמב"ם שם [פי"א משכירות] דין ג', ומנה ונגרימת שם [ב"מ] דף ק"י ע"ב. **סעיף ד' ז.** שם [בטור סעיף ד'] ושם [ברמב"ם פי"א משכירות דין ב']. מנה שם [ב"מ ק"י ע"ב] וכלמפרש לה רב שם דף ק"י ע"ב, דקי"ל [נדה כ"ד ע"ב] הלכתא כרב נאיסורי, וכן נהלכות [ב"מ ס"ח ע"א מדפי הרי"ף]. **סעיף ה' ח.** שם [בטור סעיף ד' וברמב"ם פי"א משכירות דין ב'] ושם במנה [ב"מ ק"י ע"ב]. **סעיף ו' ט.** לשון הטור סעיף ה', וכ"כ הרמב"ם שם [פי"א משכירות] דין ג', נגרימת שם [ב"מ] דף ק"י ע"ב.

פתחי תשובה

לענין איסור בל תלין שהוא איסור דאורייתא יש לחוש לדעת הפוסקים דהו"ל דין תלוש, עכ"ל. ועיין בספר שער משפט [סק"א] שדעתו להחמיר אף בקרקע ממש, לפי דבסמ"ג לאוין קפ"א ובספר יראים מצוה (רס"ג) [קכ"ו] הביאו לשון התורת כהנים, דאף בשכר קרקע עובר בבל תלין, וכן הוא בתו"כ שלפנינו פרשת קדושים [פרשה ב' ה"ט] כו', ומסיים, לכן אין להקל באיסור לאו דאורייתא, ע"ש. ועיין ביאור הגר"א ז"ל [סק"א]: סעיף ו' ב. **שחטלית ביד האומן אינו עובר.** כתב הסמ"ע [סק"ו] וז"ל, דאז אין פעולת שכיר מוטל על בעל הבית לעבור עליו, שהרי תופס משלו כנגדו, עכ"ל. ועיין בשו"ע של הגה"ת מהר"ש זלמן ז"ל מלאדי [הלכות שאלה ושכירות סעיף י"ג] שכתב דמזה יש ללמוד שאם נותן משכון לפועל, אינו עובר כלום, אף אם יש לו מעות כו', ע"ש. אולם בלבוש כתב הטעם דכיון שאין האומן נותנו לו, מוחל לו על תשלום שכירותו כל זמן שהוא בידו, ע"ש, לפ"ז אין ללמוד מזה למשכון אחר. ועיין בשיטמ"ק ב"מ קי"ב ע"א שכתב בשם הר"ר יהונתן, דכל זמן שהטלית ביד האומן, אע"פ שנתן לו רשות שיטלנה מביתו ויוליכנה לביתו שאינו רוצה לעכבה בשביל שכירותו, אפ"ה כל זמן שיש משכון תחת ידו אינו עובר, ע"ש. ועיין בקצוה"ח לעיל סימן ע"ב ס"ק כ"ג האריך בענין זה, ומסיק וכתב, ומזה יוצא לנו דין מחודש דשכירות שנתן בעל הבית לאומן משכונו עליו, אע"ג דהחזיר לו המשכון, כיון דכבר קנה במשכון נגד שכרו תו ליכא בל תלין, ע"ש: ג. **שקבלנות היא כשכירות.** עיין בקצוה"ח [סק"ג] שהביא בשם תשובת מהר"א ששון סי' ק"ט, על ראובן שציוה לסופר שיכתוב לו כתובה וחתמה, אם עובר בבל תלין אם אינו נותן לו שכרו, והעלה דאינו עובר. ואע"ג דאיפסקא

חידושי רעק"א

סימן שלט סעיף ג'. **לא נתנו לו עובר עליו בבוקר משום בל תלין.** נ"ב, מחיוך להרמ"ס [מצוה תפ"ח] כתב דשם נכבר כיום ו', כיון דאיכו יכול לשלם לו בשבת, שוב אינו נלוו ללא מלין רק משום בל תאחר לישן מכירה, ואין זו משום בל תלין. נתן טליתו. נ"ב, שם המומן עשה מעלו, י"ל דהוי מכירה, ואין זו משום בל תלין. סעיף ו'.

3. צריך לשלם באותו יום [או לילה] שנשלמה המלאכה.
4. גם בקבלן עובר בבל תלין אחר שהקבלן החזיר לו החפץ.
5. אחר שעבר הזמן חייב ליתן לו בכל עת, וכל ששוהה עובר על בל תשהה.

3. The wages must be paid on the same day [or night] that the job was completed.
4. An artisan (Kablan) must also be paid on the day the completed project is delivered.
5. Even after the bal talin timeframe, one must pay as soon as he can.

נמצא כלי, דמליגיה כמהמניחו עמה המצא לעצמו, וכמחמ"כ מסר הכלי עם המצא לבעל הבית הרי הוא כמכר לו הפועל משלו ולא מחמני הדמים שכר פעולה אלא כהלוואה, קמ"ל דקי"ל דאין חומן קונה בנמצא כלי [וכמ"ש לעיל סימן ע"ו סעיף ג'] והו"ל שכר פעולה לגבי בעל הבית: **סעיף ז'** ג **אין שום אחד מהם עובר.** דהא הבעל הבית לא שכרם, והשלים אין פעולתם עליו אלא אמר להם שבעל הבית יתן להם: יד **ומבואין דדחותו.** פירוש, שאינו טורח אלא מכוין לתומו: מז **מיהו אם הפועלים יודעים בו'.** דומיא דהכי כתבו הטור והמחבר בריש סימן ש"ו

ז [ו]**האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים ושכרם ואמר להם שכרכם על בעל הבית** [יב]**אין שום אחד מהם עובר על בל תלין** [ו]**ומיהו הבעל הבית עובר משום** [ג]**אל תאמר לרעך לך ושוב אם אינו טורח** [ד]**ומכוין לדחותם** [ו]**ואם לא אמר שכרכם על בעל הבית** [ה]**אפילו לא אמר להם שכרכם עלי אלא שכרם סתם הוא חייב בשכרם לפיכך הוא עובר משום בל תלין.**

הגה מז[ז]מיהו אם הפועלים יודעים שאין המלוכה אלו אין השליח עובר בפחם.

ח מז[ז]**עבר זמנו אין בעל הבית עובר משום בל תלין** [ו]**ומכל מקום חייב ליתן לו מיד** [ה]**וכל עת שישהא** [ו]**עובר על לאו של דבריהם שנאמר אל תאמר לרעך.**

ט [ט]**שכיר שמכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק אינו עובר בבל תלין** [יז]**אפילו יש לו מעות ומיום השוק ואילך אם אינו נותן לו עובר משום אל תאמר לרעך. הגה** [ו]**וזהו הדין הני אמין דלכן נמצא עד שימצאנו עם הפועלים אינם עוברים** [יח]**עד שימצאנו עמהם.**

י [ו]**אין בעל הבית עובר משום בל תלין** [יט]**אלא אם כן תבעו השכיר**

דברי הטור [כאן סעיף ה' ואה"ע שם] נמצא הרמ"א [ב"מ פ"ט ט' מ"ג וקדושין פ"ב ט' י"א] ל"ע ומתני להדי, ולוק, ועיין במפרשים המתמוהים [דרישה שם אות ל"ח ב"ח שם]. ולעיל סימן ש"ו סעיף ג' [סק"ג] כתבתי דהן להכא מיירי אפילו למ"ד מומן קונה בנמצא כלי, ע"ש:

ציונים ומקורות ג) משלי ג' כ"ח. ד) עור סעיף י' נמצא הרמ"א שכיח מומר כן לגבעה הרמ"ה. ה) לשון רמב"ם פי"ג משכירות דין ה'. ו) עמוקי יוסף פרק המקבל ב"מ ס"ד ע"ב מדפי הרי"ף. ז"מ מ'.

השמש. מיהו היכא ששהה במלאכתו עד הלילה, אינו עובר, אע"ג דמתחילה לאו אדעתא דהכי אגריה. [ב"י סעיף ד']. **סעיף ז' בסופו.** שכרם לעשות מלאכה בשדה של פלוני ולא אמר להם שכרם על מי, כיון שידעו הפועלים שאינו שלו אינו חייב בשכרם. [עור סעיף ו' בשם הרא"ש]. ועיין סימן ש"ו דין א'. **סעיף ט' בסופו.** הני שאינם רגילים לפרוע תיכף עד שיעשו חשבון מה שחייב לו, אפילו יתבענו קודם חשבון אינו עובר, ואפילו לא יתבע לו

באר הגולה

סעיף ז' י. שם [בטור] **סעיף ו'** ושם [ברמב"ם פי"א משכירות] דין ד', כריימת שם [ב"מ] קוף קף ק"י וכלמוקי לה שם קף ק"ל ע"ל. כ. טור שם, מדכתי המוסף שם גד"ה אמר ליה לשמעיה וכו'. ל. שם [בטור] ושם ברמב"ם. מ. לשון הטור [שם], וכן כתב הרב המגיד שם. **סעיף ח'** נ. שם [בטור] **סעיף ז'** ושם [ברמב"ם פי"א משכירות] דין ה', כריימת שם [ב"מ] קוף ק"י לתימו עובר מלא עד בוקר לתשון. ס. מימרא דרב שם. ע. כדמפרש רב יוסף שם. **סעיף ט'** פ. לשון הטור סעיף מ', מימרא דרבה בר רב הונא שם [ב"מ] קף ק"ל ע"ל. ל. וכיכר שם, [ב"י] ואפילו לא יתבע לו מלא דבר מועט שהוא יודע שהוא מייב לו ואפילו בלא תשבון. **סעיף י'** ק. שם [בטור] **סעיף ט'** ושם ברמב"ם [פי"א משכירות דין ד'], מצינה שם [ב"מ] קף ק"ל ע"ל.

באר היטב

ממ"ד חומן קונה בנמצא כלי, דמליגיה כמהמניחו עמה המצא לעצמו, וכמחמר מח"כ הכלי עם המצא לבעל הבית הרי הוא כמכר לו הפועל משלו ולא מחמני הדמים שכר פעולה אלא כהלוואה, קמ"ל דקי"ל אין חומן קונה בנמצא כלי והו"ל שכר פעולה לגבי בעל הבית, ע"כ הסמ"ע [סק"ב]. ועיין בתה"ע סימן כ"ח סעיף ט"ו שם בתוב ג' דעות בזה, וכ"י ס"ל דקונה, היינו מצום מצא קדושין מוצאין גם לדעת ר"י ומקודצא מספק, אבל נענין ממונא הכריע הלא כר"י, וכן פסק (כ"י) [ב"ח] שם סעיף (כ') [ר"ג]. ממנם דברי הטור נשם הרא"ש ג"ע ושמרי להדדי, ועיין במפרשים המתמוהים. ולעיל סימן ש"ו סעיף ג' כתבתי דהן להכא מיירי אפילו למ"ד חומן קונה בנמצא כלי. ש"ך [סק"א]. [ועיין מה שכתבתי שם [בבאה"ט] ס"ק ל', ע"ש]: **סעיף ז' ג.** מהה. דהא בעל הבית לא שכרן, והשלים אין פעולתם עליו אלא אמר להם שבעל הבית יתן להם. ממ"ע [סק"ג]: ד. **יודעים.** עיין מה שכתבתי בזה בריש סימן ש"ו ע"ש:

לרמז על דברי התוס' הנ"ל, עש"ה: ה. **אין שום אחד מהם.** עיין באר היטב [סק"ג]. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן פ"ט סעיף ג' סק"ב: סעיף י' ו. **אלא אם כן תבעו.** עיין באר היטב [סק"ה] בשם ספר חסידים עד שמא כשיתבע לא יהיה לך ליתן לו כו'. ור"ל שמא לא יהיו

חידושי רעק"א

מצוכת מהר"ם שמן סי' קי"ט: סעיף ח'. **עובר משום בל תלין.** נ"ב, וכן שכיר לילה אם עבר עליו יום נאמן, אינו עובר אח"כ משום לא מבוא עליו השמש. כ"ן [ב"י ס"י ע"ב ד"ה מה]:

כיאור הגר"א

וכריימת מקריעת ליה, ומע"ג דדמי רב מרי, דימויי הוא, וכן מפקק רבא בפ"ט דב"ק [ל"ט ב']. רי"ף ורמ"ם שם [בב"מ, רי"ף ס"ח ע"ב מדפי הרי"ף, ורא"ש פ"ט סי' מ"ג]. ועיין מ"ש בסימן ש"ו סעיף ג'* [סק"ח]: **סעיף ז'** ו. **ואם לא כו'.** וכ"כ לשון הרי"ף [ב"מ ס"י ע"ב מדפי הרי"ף], ותקדק נמוקי יוסף מנמע דאם שכרם סתם הוי כאילו אמר עלי, וכ"כ הטור [סעיף ו'] וכמ"ש אפילו לא כו'. ועיין מ"ש בריש סימן ש"ו אפילו כו' אבל כו', וה"ש הטור והג"א מיהו כו', ולא כהרמ"ה [המובא בטור שם]: **סעיף ט'** ז. **והוא הדין כו'.** נלמד ממה שקדם

בכתי"ו: סעיף ב סעיף ב [סק"ג]

פתחי תשובה

הלכתא דאין אומן קונה בשבח כלי, מ"מ היינו באומן שאין לו כלום בכלי, אבל באומן שהכלי עצמו הוא שלו נראה דודאי נאמר דדמי למכר, וק"ו ממה דהוה ס"ד דאומן קונה בשבח כלי והוי הלוואה כו', מכ"ש הכא שהכלי עצמו הוא שלו דהוי מכר והלוואה, ע"ש. ועיין מה שכתבתי בפ"ת לאה"ע סימן ק"כ סק"ז: **סעיף ז' ה. האומר לשלוחו.** כתב בספר מאמר קדישין [סק"ג] וז"ל, נראה לע"ד מדלא קתני אלא אומר אדם לשלוחו כו', משמע דוקא בדיעבד אינו עובר אבל לכתחילה עובר משום בל תשהה, וכן משמע בתורת חיים [ב"מ ק"י ד"ה האומר] והביא ראיה לדבריו מתוס' [ק"א ע"א ד"ה אמר], עכ"ל. ואיני יודע מה חידש בזה לדינא דהרי כ"כ הטור [סעיף ו'] והמחבר בהדיא בסעיף זה, ומיהו הבעה"ב עובר משום אל תאמר לרעך לך ושוב כו', והוא מדברי התוס' שהביא התורת חיים הנ"ל. ובאמת התורת חיים שם כתב זה רק דרך פירוש דמשו"ה קתני האומר

גליון מהרש"א

סעיף י'. אא"כ תבעו השכיר. ומ"ש תבעו ע"י טעות נגרמת דצעה"כ, כגון שאמר לו שילך מה שעשית וכן למחר שם"כ, והוא שאך ע"ז ולא תבעו, כאב נמוס' יו"ט פ"י דכ"מ מצינה ה' דצזה עובר מצום על תלין [הצמתי כצר בגליון קמ"ע [פיסו] של"ו סק"ט].

6. If it was known in advance that the wages would not be paid upon completion, there is no bal talin.

7. If the worker doesn't demand payment, or the employer does not have the funds, or he appointed an agent to pay on his behalf, there is no bal talin. [Pischai Teshuva cites the Zohar that one should be stringent to pay in all scenarios.]

6. אם הי' ידוע שלא ישתלם בזמן, כגון שהמנהג לשלם ביום השוק, אינו עובר על בל תלין.

7. אם הפועל לא תבעו, או שלא הי' לו מעות, או שמינה אחר לשלם אין בעה"ב עובר על בל תלין. [אמנם ע' בפ"ת מהזוהר שיש ליזהר לשלם בכל ענין.]

סעיף י' ב) **או שהמחהו אצל שולחני כו'.** לשון ספר מסילים סי' (מתרע"ן) [תתרס"ן], מי שמכיר סופר לכתוב לך, מתנה עמו שלא תהיה בעל תלין פעולת שכיר, שמא כשיתבע לא יהיה לך ליתן לו, ואף על פי שמעשה מנאי עמו תמן לו כשיתבע מי תוכל, ומין זה מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי אמרו חכמים [ב"מ פ"ג ע"א] מדם מתנה עם פועל להתמילו למי לך ומיס לתך, מע"פ שמייב להתמילו כשעורת שלמה, עכ"ל. [עיין לעיל סימן רכ"ו סעיף ג' ומ"ש שם [סקי"ג]]:

סימן שמ סעיף א' א) **ודוקא שאירע אונס מחמת השואל.** עיין בממ"ע ס"ק ג' מה שהשיג על העיר שושן שכתב לחפוקי השואל בית מתבירו ושכרו כו', משום דבכה"ג גלמו מי פטור למין דין שומרין בקרקעות. יפה השיג עליו בזה, ועוד יש להשיג עליו דשמל בית המושם הוי מכח השואל כיון דבכשומו הוי, ודוק*: משה"א סק"א

לא תבעו ב"ז**או שתבעו ולא היו לו מעות ליתן לו** ב"ח**או שהמחהו אצל שולחני ליתן לו** ג**וקיבל עליו ליתן לו אינו עובר** ד**אפילו אין לבעל הבית ביד שולחני כלום** ב"א"ז**ומכל מקום אם רצה השכיר לחזור בו שלא לקבל מהשולחני אלא מבעל הבית הרשות בידו.**

הגה ה"ומסק קנו מידו לא יוכל לחזור בו.

יא דיני שכיר שנשבע ונוטל נתבאר בסימן פ"ט.

סימן שמ סעיף א' א) ודוקא שאירע אונס מחמת השואל כו'. ☆עיין בעיר שושן שכתב ז"ל, מכל מקום אינו מחוייב לשלם אלא מה שהשואל כגון השומר חייב משבידו ומשכרו בשומר, הינו מייב לשלמו, עכ"ל. ולפ"ד, דבכה"ג גלמו סכי פטור משום למין דין שומרין בעבדים וקרקעות וכמ"ש בעיר שושן בשלמו בסימן ש"מ סעיף ג':

הלכות שאלה

סימן שמ

השואל חייב באונס ובהמה שמתה מחמת מלאכה ואם שלחה על יד בנו או עבדו

וכו ח' בעיפים

א ה**השואל מחבירו בהמה או מטלטלים** ו**ונאנסו בידו כגון שמתה או נשבר או נשבה חייב. הגה** א"א**ולוקח**

ציונים ומקורות ז) הכמ"ק שם ב"מ פ"ט סי' מ"ג והטור סעיף ט'. ד"מ ט'. ועיין לעיל ריש סימן ל"ש סעיף ג'.

ערך לחם

אלא דבר מועט שידוע שחייב לו אפילו בלא חשבון. [ב"י סעיף ח' בשם נמוקי יוסף ב"מ ס"ז ע"ב מדפי הרי"ף]. **סעיף י' בסופו.** קנו מיד השכיר, או שהיו לבעל הבית מעות ביד השלחני והמחהו במעמד שלשתן על השלחני, או שאמר שכיר לבעל הבית אני פוטרך, אין השכיר יכול לחזור בו אחר כך. [טור סעיף ט'].

סימן שמ סעיף א'. כגון שמתה או נשבר או נשבה כו'. עיין לעיל סימן ע"ב דין מ"ד.

ביאור הגר"א

סעיף י' ח. **וקיבל כו'.** ז"ל סם [ב"מ קי"ב ע"א] מוחר לו כו': (ליקוט) **וקיבל כו'.** דלמ"כ אין להם כלום על השולחני כיון שאין לו אלא השולחני (ע"כ): ט. **אפילו אין כו'.** דלמ"כ לא קאמר רבה [שם] שמוחר, דקיימא לן [גיטין י"ג ע"ב] דמעמד שלשתן קני. כי"ף [ב"מ ס"ח ע"א מדפי הרי"ף] ושאר פוסקים וכמ"ש בסימן רכ"ו סעיף ג'. וירושלמי [שבועות פרק כל הנשבעין (ה"ז) [ה"ה]] דקאמר הלא דאימא כו', ס"ל כרב ששת, וקי"ל כרבה דאמני' [ב"מ קי"א ע"א] דייקא כוותיה, כמ"ש סם מדקאני כו'. סם [ברי"ף]. ז"ל [בשו"ע] ומכל מקום כו': י. **ואם קנו כו'.** מוס' סם [קי"ב ע"א] ד"ה מוחר כו', וכמ"ש בשלהדרין כ"ד ב':

סימן שמ סעיף א' א. (ליקוט) **בהמה או מטלטלים.** עיין ריש פ"ח דב"מ ג"ד ב' ושם בעיא מיומי כו' אי בעיא אימא בשאילת כו' (ע"כ): (ליקוט) **או מטלטלים.** ב"מ ג"ד ב' ואי בעיא אימא בשאילת כו', ושם ג"ו ב' וע"ז ג' ושאר מקומות (ע"כ): ב. (ליקוט) **כגון כו'.** ע"ש [צ"ד ע"ב] בשאילת שכורה כו' (ע"כ): ג. **ודוקא כו'.** וזה הטעם דמתה ממחת מלאכה פטור, ועיין ש"ך ס"ק ה':

באר הגולה

ה. בריימא שם דף קי"ב ע"ב. ו. שם במשנה ושם בגמרא. ח. וכתב הב"י [שם] לשון הרמב"ם [שם] וקיבל הרי זה פטור, ומפרש רבינו [הטור] דהיינו שקיבל עליו (שם) ליתן לו. ט. טור [שם], וכן פירש רש"י שם במשנה [קי"א ע"א ד"ה המחהו], וכן מבואר שם בדברי הרי"ף [ס"ח ע"א מדפי הרי"ף] והסמ' [קי"ב ע"א ד"ה חוזר] והרא"ש [פ"ט סי' מ"ג]. י. פלוגתא דרב ששת ורבה שם דף קי"ב ע"ב. וכתב הרמ"ם שם, הלכה כרבה דלא תשיב ליה ממילה, דמתניתין דייקא כוותיה, ומכאן למיה דממילה לא בעי קנין, דמי בקנין פשיטא דמיגו מוחר וכו', ופ"ה למר רב ששת למיגו מוחר משום דממכל לו, ורבה למר (*מיגו) מוחר משום דלא תשיב ליה ממילה, ע"כ. וכן כתבו התוס' שם [ד"ה חוזר] וגם הרי"ף שם [שם] פסק כרבה. ג. כתב הרמ"ם בפוף פ"ד דמכורות [סי' ל"ב] שכיר שנשכר אצל בעל הבית לומן ידוע וקנה לו בגדיס, אם יש תוך זמנו כההוא דאמרינן [ב"מ ע"ז ע"א] פועל מוחר אפילו בתי כיוס, מדעתא דהכי לא יהב ליה, אבל אם יצא בזמנו, כיון דידע בעל הבית דאורחא דשכיר למיפק בזמניה מיבעי ליה למתנויי, ומדיהיב ליה בפתם גמר ומקני ליה, עכ"ל. מגלין שו"ע פ"מ ז"ל.

סימן שמ סעיף א' ו. לשון הטור [סעיף א'] וכן כתב הרמב"ם ריש הלכות שאלה ופקדון. ז. מפורש במורה [שמות כ"ב י"ג] ומשנה פרק (מ') [ד']

פתחי תשובה

לך מעות בריוח שתוכל ליתן לו כי תצטרך להוציאם, אבל אם לא יהיו כלל אינו עובר אפילו בלא תנאי כדלקמן: ז. **לא תבעו.** כתב בספר שער משפט [סק"כ] וז"ל, ובזוהר קדושים [דף פ"ה ע"א] מבואר דאף דאמר לו הפועל יהא השכירות בידך, אין לעכב השכירות תחת ידו אם לא לבתר דיהיב ליה, יע"ש, וכן משמע פשטא דמתני' דקתני [ב"מ קי"א ע"א] לא תבעו אינו עובר עליו, משמע מיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא, וכה"ג דייק הש"ס בפרק הפועלים דף צ' [ע"א] כו', ע"ש: ח. **או שהמחהו ולא היו לו מעות.** ובשו"ע של הגה"ח מהר"ש זלמן [הלכות שאלה ושכירות סעיף י"ח] כתב בשם האר"י ז"ל, דמ"מ מידת חסידות ללוות ולפרוע לשכיר בזמנו, ע"ש: ט. **וקיבל עליו ליתן לו.** עיין בב"י [סעיף ט'] שכתב וד"ל, וקצת משמע שאפילו לא נתרצה הפועל בהמחאה זו, כיון שקיבל עליו הלה ליתן לו שוב אינו עובר עליו, עכ"ל. והביאו ג"כ הפרישה [שם], ועיין בנחלת צבי מה שכתבתי בזה:

באר היטב

ו. השכיר לחזור. פירוש, ואפילו אם לא מזר המעות מליתן לו, מ"מ כיון שליתן לו בידו ולא נתחייב לו במעמד שלשתן ואם לכה המעות יכול למזור בו, משו"ה גם הפועל יכול למזור בו:

גליון מהרש"א

שם. ומ"מ אם רצה השכיר לחזור בו. עיין מה שכתבתי בגליון במ"ע ריש סימן ע"ג [שם ד"ה]. **סימן שמ.** סעיף א'. השואל מחבירו. עצל שלשתן, עיין בגליון סימן מכ"ד סעיף ט' [בד"ה אבל משלשתן]. שם. בהמה או מטלטלים. ושואל קפה אין לו כלום אלו דהמשאיל נהנה פרועה לכל יוסף. עיין ש"ך סימן ע"ב סקכ"ט. שם. ונאנסו בידו. ודוקא שם הוקם הנסמה, אבל שם יפלה והזיקה לא. במ"ע סימן ש"ל סקי"ט. ועיין סימן מ"ע [בסמ"ע] סק"ג. שם. כגון שמתה או נשבר או נשבה חייב. עיין בגליון סימן שמ"ז סעיף ו'.

חידושי רעק"א

סעיף י'. או שהבעו. נ"ב, ומס מבעו ע"י שליח, עיין במשובת הלכות קטנות מ"ב סי' ל"ג, ובביאור לך ס"ל: שם. ולא היו לו מעות. נ"ב, וכן הוא בטור [סעיף ס'], ולפ"ד אפשר לדקדק הלשון בזה, דמשמע דאפס אין לו מעות אף דיש בידו שוב כפף אינו עובר, ובבי"מ [ב"מ קי"ב ע"א] קאמי יכול לאפילו אין לו, תלמוד לומר אתך, משמע דוקא אין לו כלל. ובמימון להרמ"ם מוכח אפקפ"מ כאב או שליח לו כלום ליפרע ממנו וכו', ושם במימון כתב, אבל אם אין יכול לפרעו בעומו יום אפ"כ יאבד הרבה משלו לפ מיב הכתוב זה לפי הדומה, עכ"ל. ועיין משובת מוהר"ם סימן ס', מ"ה, ועיין מה [שכתבתי בגליון] [שו"ת יו"ד סימן (ק"ע)] [קנ"ז] סעיף ס' בהג"ה:

סימן שמ סעיף א'. השואל מחבירו. נ"ב, שלא שופר לתקוע בו תקיעת מלוח, וי"ל לתימה מ"ב הנמלה, מתוס' לפרים הלכות נדרים סי' כ"ד:

מצוה תקפח, נתינת שכר שכיר ביומו כי תצא,

מצוה תקפח, מצות נתינת שכר שכיר ביומו

(א)[א] לתת שכר שכיר ביומו וכו'. מצוה גר"מ פי"ח מסכירות, וסמור וסו"ע חו"מ סי' שלט"ו. ודיני מצוה זו כתבתי במצוה ר"ל בפרשת קדושים, מדברנו משם. ומה שכתב הרב המחבר מלבד מה שעבר על הלאו כמו שכתבנו בפרק

(א) לתת שכר שכיר ביומו ולא נאחר לו שכרו ליום אחר, שנאמר [דברים כ"ד, ט"ו], **ביומו תתן שכרו, וביארו זכרונם לברכה בבבא מציעא פרק תשיעי** [ק"א ע"א] **דבין בשכיר ישראל או אפילו בגר תושב[א] חיוב המצוה לפורעו ביומו, אבל לא תעשה הבא על זה** [ר"ל] **אינו בגר תושב[ב].**

משרשי המצוה מה שמבואר בכתוב, כי כל שכיר ברוב צריך לשכרו למזונותיו על כן אין ראוי לאחר לו מזונותיו, וכענין שכתוב כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו, ופירשו זכרונם לברכה [שם קי"ב ע"א] **על השכר הזה עלה בכבש ונתלה באילן, והאל בחסדיו ציונו ללמד נפשנו במדת החמלה והחסד, ונשלים לכל בריה חוקה בעת הצורך למען נזכה ונכשר לקבל טובו, כי חפץ לעשות חסד הוא כמו שכתבתי הרבה פעמים.**

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה[ג] אחד שכר האדם ואחד שכר הבהמה ואחד שכר הכלים חייב ליתן לבעליו בזמנו, ואי זהו זמנו שכיר יום גובה כל הלילה, ועל זה נאמר [ויקרא י"ט, י"ג], **לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר, ושכיר לילה גובה כל היום, ועל זה נאמר ביומו תתן שכרו. ושכיר שעות של יום גובה כל היום, ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה, שכיר חדש שכיר שבת שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה. ומה שאמרו[ד] שהקבלנות לענין מצוה זו דינו כמו שכירות דמכיון שגמר המלאכה והחזירה לבעליה חייב לתת לו שכרו באותו יום, אבל לא החזיר המלאכה לבעליה אינו עובר עליו, וכענין שאמרו זכרונם לברכה** [בבא מציעא קי"ב ע"א] **הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפילו אחר עשרה ימים כל זמן שהכלי ביד האומן אינו עובר. ומה שאמרו[ה] שאין השוכר עובר אלא כשתבעו השכיר, אבל לא תבעו או שאין לו כלום שיפרע לו אינו עובר, שלא חייב הכתוב אלא בשיש לו בביתו או שיכול לפורעו, אבל אם אינו יכול לפורעו באותו יום אלא אם כן יאבד הרבה משלו לא חייב הכתוב בזה לפי הדומה[ו], ומכל מקום ראוי לכל בן דעת להיות הכסף בידו טרם ישכור הפועלים. והשוכר בערב שבת ונדחה מלפרוע השכר בשביל שבת יש לדון בזה[ז] שאינו עובר עוד בשל תורה, הואיל ואדחי אדחי, אבל חייב מדבריהם משום אל תאמר לרעך לך ושוב. ויתר פרטיה מבוארים שם בבבא מציעא פרק תשיעי.**

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות.

ועובר על זה ולא פרע שכירו על הענין שכתבנו ביטל עשה זה, מלבד שעבר על לאו כמו שנכתוב בסדר זה[ח] בלאו הבא על זה בגזרת השם.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן. ונוהג בכל מיני שכירות, חוץ מהכרם שנוטה ונקטן.

אינו נעשה מטלטלין אצל בניו, אלא שומטו המלוה ונפרע ממנו, ועודי יועיל לו שאם רצה להפרע מחובו מוכרו ונפרע ממנו[ז] אם לא רצה

והלאו והעשה הזה נוהגים בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות, בכל מקום שהמזיד מיכף ביום הנגיפה שנטל עליו פעם הנגיפה פעם שלישית, ואם מזיד מת"כ ונטלו להמזיד לו הלוה ונפרע ממנו, כגר שפטר ממלקות בפעם הנגיפה. ולפי מה שכתבתי לעיל [מצוה תקפ"ה סוף ו'] דבפעם שניה מותר ליטול שלש נגיפות, אם נטל ולא המזיד מ"מ מיום שנטל על פעם הנגיפה שנטל שלש נגיפות קיים העשה פעם אחת, כן נראה לי ברור.

ו. היא שיטת הרמב"ן בחידושיו בב"מ כאן, והובא בספר התרומות ש"א ח"ו אות ב', והועתקה משם בב"י, ז"ל: וכל חזרה דמשכון ליתא אלא כל זמן משכון דהיינו שלשים יום זמן בית דין, אבל משיבא לאחר כן לבית דין מסדרין ומגבין לו כדינו ואין חוזרה מעתה. וזה שלא כהכרעת הטור והשו"ע בסכ"ב: אינו יכול למוכרו לעולם כיון שלקחו בתורת משכון אם לא שיחזירנו לו על מנת שלא לחזור ליקחנו בתורת משכון אלא בתורת פרעון. והיא שיטת ר"ת, הובא בראי"ש סי' מ"ז. וכ"כ הרשב"א, הובא בשטמ"ק קי"ג ע"ב ד"ה כללא דשמעתא.

ז. הרמב"ן שם כתב: ומיהו אם לא הגבוהו בית דין אפילו מאה שנה מחזיר, דהא בתורת משכון בא לידו, עד שיחליטוהו בית דין, דרחמנא אמר תשיב לו את העבוט, כל שהוא עבוט לא תשכב ועבוטו אצלך. ועיין בספר התרומות שם בתחלת אות ב': ואיכא מ"ד דהיכא דאתי מלוה לבי דינא לאגבויי ליה בחובו מסדרים ומגבים בעל כרחיה דלוה ושוב אינו מחזיר וכו'. וגם דברי רבינו מתפרשים דמוכרו ע"י גבית בית דין. ח. ר"מ כאן ה"ו.

תקפח. תקנא, כי תצא עשה כ'. רמב"ם עשין ר', הלכות שכירות פי"א. סמ"ג עשין צ'. סור חו"מ של"ט. א. בסה"מ: שזה מחויב בכל שכיר יום בין בנכרי בין בישראל מצות עשה לפרוע בזמנו. וכ"כ רבינו במצוה ר"ל בשם הר"מ, דהא דתנן [ב"מ קי"א ע"א] גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו, כתב הרמב"ם ז"ל הוא הדין לבן נח. ובמנ"ח שם אות ז' תמה דבמתני' שם תנן דגר תושב מצוה עליו, ושם ע"ב תניא להדיא, מאחיך, פרט לאחרים, וכתב שלא מצא דין זה בר"מ, ועי"ש הערה ח'. ועיין מה שכתב הגר"ח מואלוזיין בחוט המשולש סי' י"ז דלהר"מ היתה גירסא אחרת בגמרא. וביד החזקה כאן כתב הר"מ כמו שהוא במשנה. ב. ראה מה שהניח הרעק"א בגליון המשניות פ"ט דב"מ מי"ב בצע"ג. ג. ר"מ כאן הל' אי—ב'. ד. ר"מ כאן ה"ג. ה. ר"מ כאן ה"ד. ו. ראה מנ"ח מצוה ר"ל אות ט' שהביא מהריטב"א שכתב שאם יש לו דבר שיכול לפרעו בלי הפסד כגון מעות ואוכלין דקיימי למכירה עובר, אבל כליו לא מחייבינן ליה למכור משום פסידא שהרי לא קאי למכירה, וכמי שאין לו דמי, ואינו עובר. ועיין מש"כ הרעק"א בגליון השו"ע כאן סעיף י', והביא שם דברי רבינו. וראה בספר אהבת חסד פ"ט אות ז' ונתיב החסד שם. ז. ראה מש"כ בזה במנ"ח מצוה ר"ל אות י', ועיין אור שמח כאן, ושדי חמד פאת השדה מערכה ב' סי' כ"ו. ח. בסדר זה לא נמצא דבר מענין זה, ולכאורה נראה שצ"ל: כמו שכתבנו בענינה בסדר קדושים במצות שלא נאחר שכר שכיר [ר"ל]. **הגר"י פינ.** וכ"כ במנ"ח.

חינוך מצוה תקפ"ח

בספר החינוך מחדש שאינו חייב להפסיד ממון הרבה כדי לשלם לפועליו ביומו. אך כתב שאין להשכיר פועלים אם אין לו כסף בידו.

The Chinuch proposes that one would not have to lose a large sum in order to pay his workers on time. However, one should not hire workers in the first place if he isn't sure he can pay them.

ואפי' במקום מדרון נמי. היכא דאיכא ראיה. במקום שעדיס: **ניתי ראיה.** ולא יפטר כשטועה כליסי וכ' מתיר אית ליה נתקל לנוס הוא הלכך שומר שכר נמי פטור ולאיסי ליה ליה: **חייא בר אבא וכו'.** ולא גרסינן הלא ומילתא בפני עצמה מתרץ הא דרמיון לעיל דר"מ מדר' מתיר בנתקל ואמר ר' אלעזר תברת וכו' ור' חייא כר אבא פליג אדר' אלעזר ואמר לעולם הד ומקל ודאי פושע הוא והכא היינו טעמא דמיפטר בשטועה: **שבועה זו תקנת חכמים.** להיפטר בה ולקמיה מפרש מאי משמע הא פשע: **שאם אי אתה.** פוטרו מן המשלומין כשמתקל אין לך לדם וכו' שדומה שלא יכשל ומשכר: **היכי משתבע.** לרבי מייא בר אבא אליבא דר"מ הא ולאי פושע הוא: **ואתא רבי יהודה.** לאיפלוגי ולמימר נתקל לאו פושע הוא אלא קרוב לנוסע ולפשיעה ודמי לגניבה ואבידה ותקנת חכמים היא כאן אלא כאי כי דיימי והאי כי דיימי:[ה] **אין גמרא כרבי מאיר.** דשמיען פטורין בשטועה שמעתי לף אי ומיהו תמיה אי דשלמא שומר חנם משמע אלא לפשע לית ליה לסוף אתא לקמיה דרבא דאמר שומר חנם משמע כר' יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולאו חנם אלא שומר שכר כר':

ברסתקא. לשכה: **זיוא.** קורה היוצא[ו] מן הכותל ונוטלת לרשות הרבים: **איתי ראיה.** ואימו נאמן בשטועה אלא פשעים: **זבינית לך.** קנימי לך: **ותקיפו להו.** המתינו: **קלא אית להו.** שימת המתינו ואלו מי היו ואל מי היו שמת שלך היו או קנית מזוין בדמים פחותים ולא אלך המתינו: **דדרו באגרא.** מוט כפוף בשמנעו ונותנו על כתפו (פ) ונותנו שני בדין[ז] בשני לשניו ונותנו בו משא כבד: **משלם פלגא.** פועל שקבל עליו להוליך מניות ממקום למקום ונשבר בתוכו מוט ונשבר משלם פלגא: **מאי טעמא נפיש לחד.** ולא היס[ח] להטעינו לבדו: **וזוטר לתרי.** וכיון לשיו לחוי לבני משמות דרך בני אדם להתחזק ולטעינו בשלח הלכך דמי שני לחומס: **דדרו בדיגלא.** עץ מפולל בראשו וקושר בו משא שני בני אדם ומכניס ראשו בין שני פלגיו ונותנו על ג' כתפיו וקורין לותו בלעז משכנו גבוה ורחוק של מטה מרוב וכשעומד לפוס מגיעו בקרקע: **משלם בולה.** שפשיעה היא שהרבה במשא שני בני אדם: **שקלאי.** נותני משאות ותבעו ליה שלח במקום מדלון ופשיעה מי שמי דיגלא: **בדרך טובים.** לפנים משורת הדין: **וארחות צדיקים תשמור.** סיפיה דקרא הוא:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים: אינו יכול לכופן. בגמרא פריך פשיטא: מתיקה. ליפתן: **בשעתו.** בעת מלאכתו דמלך והדיוט הוא[ז]: **שהם בני אברהם יצחק ויעקב.** ופשיטא של מברים גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא[ט]: **עד שלא התחילו במלאכה.** דאין כאן אלא דברים ודבריס אין בהם (ג) משום מחוסרי אמנה דלילו לא מוכל לחזור: **גמ' דשמא.** הוסיף על שכרן משאר פועלים: בכוסתו

השוכר את הפועלי[י] **ואמר להם** להשכים ולהעריב. פי' כ"י כשסכרן שתמנע ואמר להס אחר שהשכירן[ם] כצר להשכיס ולהעריב אבל אס המנה מעיקרא הכל לפי תגלו: פועל

ואפילו במקום מדרון נמי התינח היכא דליכא ראיה אבל היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ונפטר דתניא איסי בן יהודה אומר[א] אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם[ב] הא יש רואה יביא ראיה[ג] ויפטר ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן[ד] שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום היכי משתבע[ה] אמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם יושבע נושא שכר ישלם האי כדיניה והאי כדיניה ואתא ר' אלעזר למימר אין גמרא כר"מ ומיהו תמיה אני אם יכולים זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע שלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי בעי שלומי ואפילו שומר חנם נמי הא תינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע שלא פשע ואפילו במקום מדרון נמי הא תינח היכא דליכא ראיה היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ויפטר דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ההוא גברא דאיתא דחמרא בריסתקא דמחוזא ותברה בזיוא דמחוזא אתא לקמיה דרבא א"ל ריסתקא דמחוזא שכיחי בה אינשי זיל איתי ראיה[ו] ואיפטר א"ל רב יוסף בריה דמאן כאיסי א"ל אין כאיסי[ז] וסבירא לן כוותיה[ח] ההוא גברא דא"ל לחבריה זיל זבין לי ארבע מאה דיני חמרא אזל זבן ליה לסוף אתא לקמיה א"ל זביני לך ארבע מאה דיני חמרא ותקיפו להו אתא לקמיה דרבא א"ל[ט] ארבע מאה דיני חמרא[י] תקיפי קלא אית לה למילתא זיל איתי ראיה דמעיקרא כי מזבנת להו חמרא מעלייא הוה ואיפטר א"ל רב יוסף בריה דמאן כאיסי א"ל אין כאיסי[יא] וסבירא לן כוותיה[יב] אתקין רב חייא בר יוסף בסיכרא הני דדרו באגרא ואיתבר[יג] נשלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר לתרי קרוב לאונס וקרוב לפשיעה בדיגלא משלם כולה רבה בר בר חנן[יד] תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימייהו אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימייהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין[טו] למען תלך בדרך טובים[טז] יהיב להו גלימייהו אמרו ליה עניי אנן ומרחינן כולה יומא וכפנינן ולית לן מידי אמר ליה זיל הב אגרייהו א"ל דינא הכי אמר ליה אין[יז] וארחות צדיקים תשמור:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב[יז] מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן[יח] מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה[יט] מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין הלך ופסק להם מזונות ובשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם עלי אלא פת וקטנית בלבד רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר הכל כמנהג המדינה: **גמ'** פשיטא לא צריכא[כ] דטפא להו אאגרייהו מהו דתימא אמר להו הא דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי קא משמע לן דאמרו ליה האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא אמר ריש לקיש

פועל

מסורת הש"ס עם הוספות

ה) [עיין תוס' לעיל ו. ד"ה שטועה], **ו)** עי' תוס' לעיל כה: ד"ה לפנים, **ז)** לעיל מט., **ח)** גיטין סח:, **ט)** פו ע"ב.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה דלרבי וכו' על כתפו ונותנו שני בדין: **(ו)** ד"ה עד שלא וכו' לון בסס. נ"ב מימה דבפ' חזקת דף מט מבואר דיש בהבירס מבוס ממוסקי תמנה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זיל אייתי ראיה. נ"ב גי' הכי"ף ולפ"ז לעיל פשעת בה ועי' במלחמות:

גליון הש"ס

גמ' נשלם פלגא. עיין נ"ב סג ע"ב תוס' ד"ה לימא:

תורה אור השלם

א) כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה: שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: [שמות כב, פו-יג]

ב) לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר: [משלי ב, כ]

לעזי רש"י

גב"א. פירוס עץ מפולל בראשו (עיין ערוך ערך גד ג' וערך דקרן ג').

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ג ועי' בהשגות ומ"מ סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' רס סעי' ו:
צו ב מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם וסימן שם סעי' ו:
צח ג ד ה מיי' פ"ג מהל' שלוחין ושומרין הל' ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קפו סעי' ג:
צט ז מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' רלח סעי' ג:
א ז מיי' פ"ע מהל' שכירות הל' ו סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' רלח סעי' ו:
ב ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:
ג ט מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו:

ליקומי רש"י

אין רואה. מזיק בלבד [שמות כב, ט]. **דני.** מניות [ברכות ה:]. **בסיכרא.** שם מקום [לעיל מב.]. **ותברה.** ושכלה [עי' שבת סז. ועוד]. **קלא אית ליה למילתא.** קול יש לו לדבר [ע"פ עיוובין קד. פסחים לט. ברכות ה:]. **וכפינן.** לעצם לנו [עי' יחזקאל יח. ז ברכות סב:]. **ולית ליה.** אין לו מידי. ואין לנו כלום [ע"פ ברכות כז: שבת קיט. סו:]. **אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור לבו'.** לוס לא נמו למחוך מתנאו עד שלא יתחילו במלאכה ולפסוק להם מוזנות קלים [לעיל מט.]. **דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי.** משמיעו [ע"פ ברכות ב: ח. פסחים יד:].

הגהות וציונים

ס) עי' ב"ק יא ע"א ובתוד"ה יביא שהעתיקו יביא **עדים**, וכ"ה בכמה כת"י. (ופשוט שנפל טעות בח"ש שם והגהת המהרש"ל ס"א ראייה"): **ע)** עי' תוס' בסוף עמוד הקודם ד"ה מאי משתבע ששייך לכאן: **ג)** בראשונים ובכת"י נוסף כי: **ד)** [ע"ל חגה וגירסת הרי"ף ורא"ש רבה בר רב הונא] (גליון): **ה)** [שייך לעמוד הקודם] (גליון): **ו)** נדע"ל **היוצאת** (ובדפו"ר היוצ'): **ז)** נדע"ל **כדין** (הדושי הגהות על הטור חו"מ סי' רש, וכ"ה ברש"י על הרי"ף ובאו"ז וברי"ד ובריטב"א מהד' לונדון ובנמו"י): **ח)** יש להוסיף לן (באה"מ, וכ"ה בכת"י): **ט)** נדע"ל **ששברן**:

סעיף ה' י] בטל השליחות מכל וכל. עיין לעיל סימן קפ"ב, שם כתב הטור [מסעיף ו' ואילך] חילוקי דינים בזה, והוא, דאם אין השליח הודיע להמוכר שהוא שליח המשלח, אזי המקח קייס, והדין הוא בין השליח והמשלח. עוד כתב שם חילוקים אחרים, ע"ש: **סעיף ו' יא] ועיין לעיל סוף סימן קע"ו.** כך צריך לומר. ור"ל, דשם [סעיף מ"ח] כתב רמ"א פלוגתא באם נתפס בגופו אם חייב לפדותו באם היה שלוחו בחנם. ואפשר לומר דדוקא שם הכריע מ"ו רמ"א דיש פלוגתא, משום דאמרינן דהוה גופו כשאול לו, משום הכי סבירא ליה חד מאן דאמר דחייבים לפדותו, מה שאין כן כאן דניזק השליח בממונו, יש לומר דכולי עלמא מודים דפטור המשלח, משום הכי סתם רמ"א ולא כתב כאן דיש חולקין אזה, ודו"ק:

ה [ו]**כל היכא שהשליח משנה מדעת המשלח** [ב]**בטל השליחות מכל וכל.**

ו [ז]**מי שהגיע לו היזק בממונו מחמת שליחות שולחו או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממון אין המשלח חייב לשלם לו נזקו** ([א]**ועיין לעיל** [2]**סוף סימן קע"ו סעיף מ"ח).**

סעיף ה' ב) בטל השליחות מכל וכל. פירוש, אפילו אם השליח רוצה להשלים חסרונו:

ציונים ומקורות ו) מהרי"ק שורש ו' ענף ד'. ד"מ סימן קפ"ב סעיף י"ד. ז) שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' (ב') כ'. ד"מ סימן קע"ו סעיף ד'.
2) בד"ר: **סוף סימן קע"ח**, ותוקן במהדורת סמ"ע, ראה סמ"ע סקי"א. ממהדורת באה"ג ואילך: **סימן קע"ו סעיף מ"ח.**

ערך לחם

סעיף ו' בסופו. יש שליח לדבר עבירה כל שאין השליח יודע שהוא אסור. פסקי תוספות למסכת מציעא [פ"א אות מ"ז], ומרדכי פרק קמא [דב"מ סי' רל"ז]. ועיין לעיל סימן קפ"ב [בערך לחם על סעיף א'], וסימן שפ"ח [בערך לחם על סעיף ד'].

באר הגולה

סעיף ה' נ. מהרי"ק שורש ו' [ענף ד']. [ב"י] מחודש סעיף ג'. **סעיף ו' ס.** תשובות [הרשב"א המיוחסות ל]הרמב"ן סימן (ב') [כ'], ועיין בהגהות ראשונות דמרדכי דמציעא [סי' שנ"ט], ובריש הפועלים [שם סי' שס"ז], ובמהרי"ק בשורש קנ"ה [ענף ו']. [ב"י] מחודש סעיף ד'.

ביאור הגר"א

סעיף ה' יד. כל היכא כו'. כנ"ל סימן קפ"ב סעיף ב', ועיין מה שכתבתי שם [סק"ז]: **סעיף ו' טו. מי כו'.** עיין מ"ש לעיל סימן קע"ו סעיף מ"ח. ובב"ק קט"ו ב' ואם אמר לו אני כו', דוקא שאמר ואתה נותן כו': טז. **או שהעלילו כו'.** ירושלמי [כתובות פי"ג ה"ב, ב"ק פ"י ה"ו], ועיין לעיל סימן קכ"ח סעיף ב', וסימן קע"ו שם:

באר היטב

סעיף ה' ד. וכל. פירוש, אפילו השליח רוצה להשלים חסרונו, ועיין לעיל סימן קפ"ב. ש"ך [סק"ב וסמ"ע סק"י]: **סעיף ו' ה. קע"ו.** דשם כתב הרמ"א פלוגתא אם חייב לפדות למי שהיה שלוחו בחנם. ואפשר לומר דדוקא התם הכריע דיש חולקים, משום דאמרינן דגופו הוי כשאול לו, משום הכי סבירא ליה לחד מאן דאמר דחייב לפדותו, מה שאין כן הכא דניזק השליח בממונו, יש לומר דכולי עלמא מודים דפטור המשלח, ולכך סתם הרמ"א כאן. שם [סמ"ע סקי"א]:

חידושי רעק"א

סמ"ע ס"ק י"א. השליח בממונו. נ"ב, עיין אוריס גדולים לימוד רי"ד:

The Shulchan Aruch exempts an employer from reimbursing an agent for damages incurred while fulfilling his duties. Sema cites an opinion that if there was physical injury the employer can be liable.

שו"ע חו"מ סו"ס קפ"ח
שליח שהוזק בממונו אין בעה"ב חייב לשלם. וע' סמ"ע שאם הוזק בגופו י"א שחייב.

וכגון דחב לאחרים, אלמא כשחב לאחרים אינו נאמן לפסול אפילו את השטר שבידו, כל שכן הכא שאין נאמן להחזיר לזה את השטר שאינו בידו במקום שחב לאחרים. ואפילו במקום דלא ידעינן בהדיא אי חב לאחרים אי לא חיישינן נמי, ולקנוניא[28] שאינה ידועה נמי חיישינן. והתם הוא דבעי חב לאחרים ממש, משום דאי לאו הכי אי אמנה הוא או פרוע הוא ובעי לאהדוריה מאן מעכב, אבל הכא דלאו בידו לאהדוריה ניהליה, כל שאין בידו חיישינן לקנוניא.

סימן כ

לטורטושה

שאלת שליח שהגיע לו היזק בממונו מחמת שליחות שולחו, או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממון. אם על המשלח לשלם לו נזקו אם לאו. וכן שותף שהיה הולך בפרקמטיא ונתפס אצל ליסטים עם הפרקמטיא, אם על השותף חברו לפדותו.

תשובה אין המשלח חייב בתשלומי נזק השליח, שלא מצינו תשלומי נזק אלא בנזקי עצמו או בנזקי ממונו האי כדיניה והאי כדיניה, ונזקי ממונו כעין נזקי עצמו הן כלומר לפי שפשע בנזקו[1] בשמירת ממונו, אבל בנזק שהגיע לשליח זה מה הזיק המשלח ומה הגיע לו מחמת פשיעתו. וכל שכן אם היה השליח שכיר, שהרי הלך בשכרו, וכדכתיב[2] ואליו הוא נושא את נפשו ודרשינן[3] שעל שכרו עלה בכותל ונתלה באילן, כלומר ולפעמים שיפול ממנו וימות, ובכלל סכנת נפשו[4] הכניס עצמו מחמת שכרו. ואלו הדברים פשוטים הם, הגע עצמך מי ששכר פועל נפח וילא גץ מתחת הפטיש והדליק גדישו של נפח, מי חייב בעל הבית מפני שהיתה מלאכתו, ואפילו היה הפועל בחנם. ואפילו תאמר שבגרמת שליחות זה הגיעו נזק, גרמא בנזק[5] הוא ופטור. [וכל שכן זה שהוא עצמו לא עשה שום גרמא בנזק זה, ותנן[6] זה בא בחביתו של יין וזה בא בחביתו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו, ולא שנא הציל דרך שתיקת שניהם, ולא שנא אמר לו בעל הדבש הצל את שלי, ולא מצי אמר ליה בגרמת שליחותך הפסדתי][7].

וכל שכן בשותף ההולך בפרקמטיא המשותפת, שכל אחד ואחד מהמשתתפים הולך מחמת עצמו וריוח ממונו. ואם מפני שנשתתפו, לא נשתתפו בנזקי גופן ונזקי ממונן, אלא בריוח והפסד של ממון השתוף בלבד. ואפילו בנזקי ממון השתוף אינו חייב, וכגון שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים ועמד עליו גייס וטרפו ונטל ממנו הכל, לא יאמר בעל המאתים לבעל המנה שלם לי נזק המנה המיותר לי בשתוף. ולא עוד אלא אפילו[8] אמר השותף לעצמי אני מציל והציל הציל לעצמו כדאיתא פרק הגוזל בתרא[9]. וכל שכן שאינו חייב לפדותו, שלא קבל עליו נזקי גופו של שותפו. אלא אם כן מנהג בכך, שהכל הולך אחר המנהג וכדגרסינן פרק הגוזל בתרא[9] ספינה שהיתה מהלכת ביס ועמד נחשול לטבעה והקלו ממשאה מחשבין לפי משוי וכו' ולא ישנו ממנהג הספנים וכולה ברייתא כדאיתא התם[10].

סימן כא

שאלה אחת היא שאלתי לפרש לי[1] הא דגרס בירושלמי[1*] האחים והשותפים שנפל אחד מהם לאומנות וכו' כהדא דרבי שמעון בריה דרבי שמואל בר נחמן נתפס לבולי אתא עובדא קמי רב נחמן א"ל רב נחמן אין איתא נכסי לדנפל לבולי נותן משלו ואם לאו נותן מאמצע[2].

תשובה תחלת כל דבר דע דהאחים השותפין גרסינן ולא גרסינן והשותפין, דדין זה באחים שותפין בלבד הוא, לפי שאנו רואים האחים כל זמן שלא חלקו תפוסת הבית כאילו כולן אחד וכאילו היה האב קיים בנכסים שירשו מהאב, והן ובניהם ובנותיהם נזונים ומתפרנסים מתפוסת הבית, ואפילו הלך אחד מהם ללמוד תורה במקום אחר נותנין לו מזונות לפי ברכת הבית וכדאיתא [בפרק מי שמת[3]. ומיהא סתם השותפות נמשך[4] כן עד שלשה דורות, כדגרסינן][5] בירושלמי פרק מי שמת[6] תני רבי חייא רבא סתם אחים שותפין עד שלשה דורות א"ר יוסי ב"ר בון אף רב המנונא אורי כן[7]. ודוקא תפוסת הבית אבל אי נפל לאומנות ונעשה ספר או חייט או שנשכר לשליחות, מה שעשה עשה לעצמו. וזו היא ששנינו במשנת מי שמת[3] האחים והשותפים[8] שנפל

28 בכת"י בח"ב, דלקנוניא.

כ. ב"י חו"מ קעו מחו' ב ומח וקפח מחו' ד, שו"ע קעו סמ"ח בהג"ה וקפח ס"ו. 1 בכת"י ובמהרי"ק שורש קנה שהעתיק תשובה זו ליתא לת"ז. ובב"י קפח, בנזקים. 2 דברים כד, טו. 3 ב"מ קיב, א. 4 בב"י, נפשות. 5 במהרי"ק, בנזקין. 6 ב"ק קטו. 7 נוסף עפ"י הכת"י. 8 בכת"י, שאם. 9 ב"ק קטז, ב. 10 עי' שו"ת מביט ח"ג קנח שלא מיירי רבינו אלא כשנתפס שלא מחמת סחורת השותפות, אבל מחמת הסחורה חייב. וצ"ע שהרי בשליח מיירי להדיא שהיה הנזק מחמת השליחות, וכ' רבינו דשותף הוא כל שכן משליח. שוב ראיתי שם סי' קנו שכ' אף בשליח שאם אין התפיסה אלא משום שהוא שליחו חייב, ולפ"ז מש"כ בשאלה מחמת השליחות, ר"ל מחמת הדרך שהלך בה אבל בלא שייכות לעצם השליחות. ומהר"א ששון בסי' פה כ' דכל שאין הנזק בסחורת השותפות עצמה אף שהוא מחמתה פטור. ובש"ך קעו סקנ"ז כ' ע"ד המבי"ט וצ"ע, וע"ע בכנה"ג קעז הגב"י כ.

כא. ע"ע חי' ב"ב קמד, ב, ב"י חו"מ קעז ס"ב וס"ה ושו"ע ס"א. 1 בכת"י, ומה ששאלת לפרש לך. 1* ב"ב פ"ט ה"ד (כח, ב), ע"ש. 2 בכת"י, אין אית בנכסוי דנחמן דנפל לבולי ינתן משל נכסיו ואם לאו ינתן משל אמצע. 3 ב"ב קמד, ב. 4 ת"ז אינה ברורה בכת"י. 5 נוסף עפ"י הכת"י. 6 ב"ב פ"ט ה"ג (כח, א). 7 בתמים דעים סי' נח מפרש דמיירי בחיי אבי אביהם דוקא. 8 בכת"י, השותפין.

ùå"ú äøùá"à <îëåï éøåùìéí> òîåã îñ 179 æ (äîéåçñåú ìøîá"ï) àáï-àãøú, ùìîä áï àáøäí (øùá"à) äåãôñ ò"é úëðú àåöø äçëîä

Ramban explains the logic behind exempting the employer: he cannot be held accountable under the laws of mazik [tort] because there is no way to link him to the damage that was caused.

שו"ת הרמב"ן המיוחסות סימן כ'
המשלח פטור משום שא"א לחייבו משום מזיק אחר שלא גרם ההיזק.

וחיות וכל מיני בעלי חיים, לית ביה משום צעב"ח[1]. וכן מוכח בחולין דף ז' ע"ב, עקרנא להו איכא צעב"ח, קטלנא להו איכא משום בל תשחית. הרי אף שהשיב לו על עקרנא דאיכא צעב"ח, אעפ"כ אמר קטלנא להו[2]. וא"כ אין בנדון שאלתו משום צעב"ח. ומשום בל תשחית ודאי ליכא, דהרי נהנה בעור וגם אינו עושה דרך השחתה. וגם עיקר איסור בל תשחית אף שהוא מדרבנן, מ"מ שורשו הוא ממה שאסרה התורה בקציצת עץ מאכל, והנה שם כתיב [דברים כ' י"ט], כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות וגו', וא"כ כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, שלא ישחית דבר שיכול האדם ליהנות ממנו לא ישחית ויפסיד אותו ההנאה, ואולי אפילו בדבר של הפקר שייך זה[3], אבל דבר שאין בו הפסד לשום אדם לא שייך בל תשחית, וא"כ הני חיתו יער כל זמן שהם בחיים אין בהם שום הנאה לאדם, רק עיקר הנאה במותן בעורותיהם ובבשרם, ואיך נימא שיהיה אסור להמיתם משום בל תשחית. ולומר שאסור מצד דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור, ג"כ ליכא למיחש, דדבר דלא שכיח לא שייך בו למימר שנהגו בו איסור. והנה עד כה דברנו מצד הדין.

ואמנם מאד אני תמה על גוף הדבר, ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד [בראשית י' ט'], ובעשו [שם כ"ה כ"ז], ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב[4]. ופוק חזי לומר תבלה ותחדש, כתב מהרי"ו בפסקיו הביאו רמ"א בא"ח סוף סימן רכ"ג, שאין לומר כן על הנעשה מעורות בהמה משום ורחמיו על כל מעשיו. ואף שרמ"א כתב עליו שהוא טעם חלוש, היינו מצד שאינו חיוב שבשבילו ימיתו בהמה, וכמה עורות יש שכבר מוכן, וכמה מתים מאליהם ויכולים להשתמש בעורותיהם, ועם כל זה סיים רמ"א שרבים מקפידים על זה. ואיך ימית איש ישראלי בידים בעלי חיים בלי שום צורך, רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה. ואי משום שדובים וזאבים ושאר חיות הטורפים מועדים להזיק, והרי אמרו שהזאב והארי כו' כל הקודם להרגן זכה [סנהדרין ב' ע"א], גם זה טעות הוא מתרי טעמי, חדא שאין הלכה כר"א בזאב וארי ודוב ונמר וברדלס, ואפלו בנחש נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ב'. ועוד אפילו לר"א הרי אנן קיי"ל כריש לקיש דדוקא כשכבר הרגו, וכמבואר ברמב"ם שם ועיין בכסף משנה שם. ואמנם אכתי יש לבעל הדין למצוא מקום ולומר דהיינו כשיש להם בעלים ויש להם תרבות, וכמבואר בסנהדרין דף ט"ו ע"ב, דמסיים על דברי רשב"ל, אלמא קסבר יש להם תרבות ויש להם בעלים, וכן הוא לשון הרמב"ם שם, ארי ודוב וברדלס שיש להן תרבות ויש להם בעלים כו'. וא"כ אותן שלא נתגדלו בבתים אינם בני תרבות ודרכן להזיק, והרי אפילו בשבת עכ"פ מותר לדרסן לפי תומו, כמבואר בשבת דף קכ"א ע"ב, ובשלחן ערוך סימן שט"ז סעיף י'. ואמנם גם זה אינו ענין לנדון דידן, דהתם כשבאו לישוב במקום בני אדם, והם באו לידם, בחול יהרגם, ובשבת ידרסם לפי תומו. והרי כך אמרו שם במסכת שבת, תנו רבנן נזדמנו נחשים הרגן בידוע שנזדמנו לו להרגן כו'. אבל לרדוף אחריהם ביערות מקום מעונתן כשאין רגילין לבוא לישוב, אין כאן מצוה, ואין כאן רק לרדוף אחר תאות לבו, ועצת הנדמה כטביא. ומי שהוא איש הצריך לזה ופרנסתו מצידה כזו, בזה לא שייך אכזריות, והרי שוחטין בהמות וחיות ועופות, וממיתים דגים לצורך האדם, ומה לי טהורים שיאכל מבשרם, ומה לי טמאים שיאכל ויפרנס עצמו מדמי עורותיהן, וכל בעלי חיים ניתנו לאדם לכל צרכיו. אבל מי שאין זה לצורך פרנסתו, ואין עיקר כוונתו כלל בשביל פרנסתו, הוא אכזריות. ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה, שראוי לאדם להרחיק מזה.

ליתר עיון

ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא, שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות, ולהכנים עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות, ורחמנא אמר [דברים ד' ט"ו] ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. ומי לנו גדול ואומן בקי בצידה יותר מעשו, שהכתוב העיד עליו [בראשית כ"ה כ"ז], ויהי עשו איש יודע ציד וכו', ופוק חזי מה אמר הוא על עצמו [שם ל"ב], הנה אנכי הולך למות וגו', ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שהיינו שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות, וכן פירשו הרמב"ן [שם ל"ד]. ומעתה איך יכנים עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות, ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו, לזה התורה התירה, כמו כל סוחרי ימים מעבר לים, שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין ברירה, והתורה אמרה [דברים כ"ד ט"ו] ואליו הוא נושא את נפשו, ואמרו רז"ל [ב"מ קי"ב ע"א] מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה, לא על שכרו כו'. אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו, ומתאות לבו הוא הולך אל מקום גדודי חיות ומכנים עצמו בסכנה, הרי זה עובר על ונשמרתם מאוד כו'. וז"ל הרמב"ם בפ' י"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ו', וכן אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי כו', וכן כל כיוצא באלו ושאר הסכנות, אסור לעבור במקומן[5].

ומעתה אני אומר שיש בדבר זה איסור וגם סכנה. ועוד בו שלישיה, שעכ"פ מזכירין עונותיו, שאין זה פחות מקיר נטוי, ואולי לזה כיונו חכמי המשנה במסכת ברכות פ"ד משנה ד', ר"י אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה, ואומר הושע השם את עמך כו' בכל פרשת העבור כו', ואמרו שם בגמרא דף כ"ט ע"ב, מאי פרשת העבור, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שאתה מתמלא

1. וכ"כ להלן סי' י"ג ד"ה ובעיקר, ובמהדו"ק יו"ד ריש סי' פ"ג.

יתר עיון: בענין מלאכה מסוכנת
שו"ת נוב"י תניינא יו"ד סי' י'
האם מותר להשכיר את עצמו לעשות מלאכה מסוכנת?

Further Iyun: Dangerous employment- Noda B'Yehudah examines the permissibility of hunting wild animals as a livelihood.

יו"ד סימן רל"ו סק"ו, א"כ הוא מלמד אחד שלכן הוא בכל אופן אף לצורך. אבל מ"מ אם לר"א הקפר ברבי היה צריך לומר דמותר לצורך היה ראיה מיניה לכו"ע כיון שלא מצינו חולק, וגם הא ע"ז שאסר ר"ע במתני' שאירי אף לצורך הביא מר"א הקפר ברבי הרי שגם לר"א הקפר ברבי אסור לחבול בעצמו אף לצורך לכן צריך לומר כדתירצתי.

אבל בחבלה זו להוציא דם ע"פ השגחת הרופאים יש טעם גדול שלא לאסור, דהא מצינו שבדורות הקודמים היו נוהגין להקיז דם אף רק לאקולי כמפורש בשבת דף קכ"ט, וגם איתא שם אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין בנעוריו עד ארבעים שנים זאח"כ עד ששים שנה אחת לשני חדשים ואף אחר ששים אחת לג' חדשים עיי"ש ברש"י ובהגמי' פ"ד מדעות בשם ר"ח איתא גירסא אחרת דלא כבר"ח הנדפס, ולכן אף שנשתנה אח"כ כמו בזמן הרמב"ם כדכתב בפ"ד מדעות הי"ח שיקיז רק בצריך לזה ביותר ואחר חמשים שנה לא יקיז כלל ועיין בכ"מ, ועתה נשתנה עוד יותר שאין מניחין להקיז כלל. מ"מ ודאי גם עתה איכא גם רפואה בזה דלא יהיה שינוי גדול כ"כ, וגם היום מוציאין הרופאים כמעט בלא צער, ולכן אפשר אין לאסור בחבלה זו דהקזת דם. והרוצה להקל אין למחות בו כיון שהיא סברא גדולה.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן קד

אם מותר להתפרנס ממשחק הכדורים שיש בזה חשש סכנה רחוק מובא

ליתר עיון

נשאלתי מאחד אם מותר להתפרנס ממשחק זריקת הכדורים שנקרא באל בלע"ז שיש לחוש לסכנה כדאירע לאחד מכמה אלפים שנסתכן. והשבתי שלע"ד יש להתיר דהא מפורש בב"מ דף קי"ב על קרא דואליו נושא נפשו מפני מה נתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו אלמא דמותר להתפרנס אף כשאיכא חשש סכנה לאופן רחוק. וממילא אף כשיש חשש שיהרוג אחרים באופן רחוק כזה מותר דמאי שנא מחשש דליהרג בעצמו דגם להרוג את עצמו יש איסור לא תרצח ומ"מ מותר בחשש רחוק כזה לצורך פרנסה א"כ גם בחשש סכנת אחרים נמי יש להתיר בחשש רחוק כזה וגם אם לא נימא כן לא היה רשאי בעל האילן לשכור אותו. אבל ודאי מסתבר שהוא דוקא כשהאחר ג"כ נכנס לזה ברצונו דודאי אין לו רשות להכניס אף בספק הרחוק כזה את אלו שלא ידעו או לא רצו להכנס אף בספק רחוק כזה.

אחר זמן הראו לי שבנוב"ת יו"ד סי' י' ג"כ פסק כן לענין להתפרנס מצידת חיות עיי"ש והנאני.

משה פיינשטיין

סימן קה

בהשמטת הרמב"ם שמחוסר אבר פסול בעגלה ערופה

מע"כ ידידי הרה"ג ר' אפרים גרינבלאט שליט"א.

קושית הכ"מ פ"י מרוצח ה"ב מ"ט השמיט הרמב"ם הא דירושלמי שמחוסר אבר פסול בעגלה, לא ראיתי תירוץ בדבריך והיא קושיא גדולה דאף שלא הוזכר בגמ' דידן יש לפסוק כירושלמי כיון שלא מצינו להיפוך. ותירוץ השירי קרבן לא נכון כלל דלפסול טרפה ולפסול מחוסר אבר הוא ענין אחד כדמשמע מירושלמי, ול"ד לתירוץ תוס' בקידושין דף נ"ז לענין איסור הנאה שהוא ענין אחר. אבל תירוץ מראה הפנים לכאורה הוא תירוץ נכון דהירושלמי תולה זה במה שפסול מחוסר אבר בקרבנות בני נח וכיון שהרמב"ם השמיט דינא דר"א שפוסל מחוסר אבר לקרבנות בני נח אלמא דסובר דכשר ואין חלוק בין מום למחוסר אבר לכן כשר מחוסר אבר גם בעגלה. אבל אף שלא מצינו הדין ברמב"ם בהלכות איסורי מזבח ומעה"ק מוכרחין לומר שפוסק כר"א דפסול מחוסר אבר לבני נח בקרבנות דידהו דהא פסק בפ"ג מע"ז ה"ד דשחט לה בהמה מחוסרת אבר פטור והוא מטעם דלא אסרה תורה אלא באם חזיא לגבוה לכה"פ לבני נח בבמה דידהו ומחוסר אבר פסול מדר"א כמפורש בע"ז דף נ"א, וא"כ הרי מוכרח לומר שפסק כר"א דלא כתירוץ מה"פ. ונשארה הקושיא מ"ט לא פסק כהירושלמי שפסול מחוסר אבר בעגלה ערופה כדהקשה הכ"מ וצע"ב.

ומשה"ק ידידי על הרגמ"ה שכתב בחולין דף י"א בעגלה ערופה וצדיך שלא יהא בו מום כקדשים, מהא שמשנה מפורשת בסוטה דף מ"ה דאין המום פוסל בעגלה, ברור שהוא ט"ס דלבד זה קשה הא מזה שמום פוסל ליכא ראיה לדין הרוב שהרי

ליתר עיון: אגרות משה חו"מ ח"א סימן קד
עוד בענין מלאכה מסוכנת, בין מצד סכנה שיזוק ובין מצד סכנה שיזיק לאחרים.

Further Iyun: Igros Moshe also discusses risky employment, extending it to where harm may be caused to others.

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

MISSION

To facilitate and provide a framework for the frum businessman to gain the in-depth halachic knowledge he needs for contemporary business dealings.

VISION

Through increased knowledge and guidance, Yorucha will elevate the frum public's adherence to halacha as it pertains to choshen mishpat and standard business practices.

What

This ambitious project will harness the collective expertise of a team comprised of advanced talmidei chachamim, experienced, seasoned Dayanim, that are well versed in corporate practice and common business norms.

Collaborating with a talented group of editors and writers, they have created a syllabus and curriculum of study, with accompanying shiurim and personal guidance, enabling participants to have the tools to proclaim with confidence, "Yes. *Nossasi venosati be'emunah!*"

How

The core curriculum is segmented in modules, and can be learned as an individual self paced; or, participants can join chaburos coordinated by the Bais HaVaad for those that desire group study. Page by page, step by step, the learning will be facilitated with a daily audio "Blatt shiur" guiding the participant through the sources as well as a weekly video shiur presented on each topic by Dayanim that will share fundamental and practical applications of the sugya covered.

Daily practical Q&A applications of the subject matter will be offered alongside through the Business Halacha Daily series.

Why

As participants amass a broad and deep knowledge on an academic level directly from the source — coupled with real life scenarios presented by experienced Dayanim — they will acquire the clarity to determine not only what is a שאלה, but, more important - why.

Only through עמלות בתורה — understanding the fundamentals of the subject — can one truly appreciate and internalize what defines right and wrong.

Fulfillment and satisfaction in the realm of the divine is like no other. A *mesayem masechta* revels in the transcendent feeling of his accomplishment. Truly sublime and the envy of his peers.

Contemporary businessmen have their own, unique, 'siyum hashas' at the completion of Yorucha corriculum. It is the moral imperative of a frum yid, and now accessible to all.

The *hadran alach* of Yorucha is the ultimate badge of honor and medal of distinction for the businessman of our times.

Similar to a sofer who, with his intensive knowledge of hilchos safrus, is confident and secure in the propriety of his profession; so, too, businessmen will gain the peace of mind knowing with conviction that they ply their trade *be'emunah uveyosher*.

Core Curriculum

(subject to change)

PART I
Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II
Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat and Business Halacha -1
- Gezel - 3
- Gezel Akum -1
- Ta'os and Mate' Akum -1
- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Headhunting - Recruitment and Ma'arufia - 1
- Halachos of Employment -3
- Hiring Jewish - 1
- Halachic Deals and Documents - 3
  - Understanding Asmachta
  - Agreements and Kinyan Devarim
  - The Halachic "Agreement Validation" Clause
- Non-Competes and Non-Circumvent Agreements - 1
- Partnership Structuring - 2
- Corporations, Trusts and Legal Entities - 1
- Hasogas Gevul and Competition - 2

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III
Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments and Kinyanim

- Kinyanim Expounded - 2
- Mi Shepara, Mechusar Amana etc. - 2
- Situmta - The Kinyanim of the Marketplace - 1
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 4

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser
  - As a Business and Individual

Elul 5781 - Maintaining a Kosher Work Environment

- Yichud in the Workplace - 2
- Interaction With the Opposite Gender - 2

* Number of weeks for this topic

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Websites and E-Commerce on Shabbos and Yom Tov

Winter 5782 (Leap Year) - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
- Ribbis 101/The Basics - 4
- Insurance Issues - 1
- Brokerage - 2
- Lashon Hara in Business - 2
- Legal Holidays and Chukos HaGoyim - 1

Winter 5782 - 2nd Semester - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 3
- Din and Lifnim Mishuras Hadin - 2
- Arka'os - 2
- Quitting, Firing, and Severance - 2
- Partnership Dissolution - 2
- Collections - 2
- Bankruptcy - 1

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Maintaining a Facility on Pesach

Summer 5782 - Final Testing and Review

PART IV

Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- More In-Depth and Intricate Learning of Previous Topics
- Nizkei Shcheinim
- Mazik, Garmi, and Halachic Torts
- Hashavas Aveida
- Mitzva of Lending
- Yerusha and Trusts
- Trustees and Executors
- Shomrim and Fiduciaries
- Shluchim and Agents
- Harsha'a and Power of Attorney
- The Shibuda D'Reb Nosson Law
- Hefker, Pruzbul, and Other Choshen Mishpat Topics

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen
- Employment Training
- Facility and Housekeeping
- Compliance and Fiduciary
- Partnership and Employment
- Medical Issues

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika:Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes - Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

888.485.VAAD(8223) #303
yorucha@baishavaad.org
baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.

CURRENT CHABUROS

Five Towns • Belle Harbor • Chicago • Queens • Lakewood • Jackson • Philadelphia • Lido Beach • Staten Island • Monsey • Detroit
Los Angeles • Baltimore • Far Rockaway • West Hempstead • Franklin Square • Cleveland • Flatbush • Toronto • Boro Park • Minneapolis